

# CUIBUL VISURILOR

DE ACEIAȘ AUTOR

## CUIBUL VISURILOR



## DE ACELAȘ AUTOR :

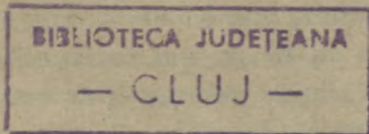
- MĂRTURISIRE, NUVELE ȘI SCHIȚE, BIBLIOTECA «CĂMINUL».
- GOLANII, NUVELE ȘI SCHIȚE, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».
- CADRILUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA «VIAȚA ROMANEASCĂ».
- TREI NUVELE, EDITURA «CULTURA NAȚIONALĂ».
- ION, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».
- NOROCUL, NUVELE ȘI SCHIȚE, BIBLIOTECA «UNIVERSALA».
- PĂDUREA ȘPANZURAȚILOR, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».
- NUVELE ALESE, COLECȚIUNEA «SCRIITORII ROMANI CONTEMPORANI», EDITURA LITERARĂ «CASA ȘCOALELOR».
- PLICUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».
- ADAM ȘI EVA, ROMAN, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».
- APOSTOLII, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA «CARTEA ROMANEASCĂ».

*Gheorghe Constantinescu*

LIVIU REBREANU

# CUIBUL VISURILOR

NUVELE ȘI SCHIȚE



EDITURA LITERARĂ «CASA ȘCOALELOR»



859.0-3

R35

859.0-3

859.0-32

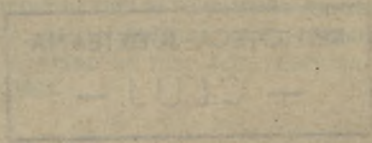
LIBRĂRII

CIBUL

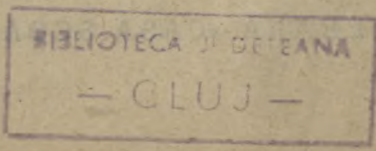


\*560846T\*

TOATE DREPTURILE REZERVATE



560.846





## CUIBUL VISURILOR

Valea se strâmta mereu. Dealurile se apropiau, creșteau, își îndreptau șalele înverzite de păduri, clătinându-se agale ca niște uriași bătrâni ce înfruntă bătrânețea. Someșul fugea printre picioarele lor, rostogolindu-se peste bolovanii din cale, mugind parcă l'ar fi alungat o arătare spăimântătoare.

Trenul sufla din ce în ce mai greu, pâraia din toate încheeturile, trecea într'una de pe un țarm pe cellalt, încercând să-și ușureze sușul. De uruitul roșilor clocoteau codrii, iar fumul negru, care gâlgâia tot mai furtunos din coșul mașinii, se întindea peste copacii speriați, agățându-se prin crengi și acoperind fața soarelui, ca un văl de doliu.

Era atât de groasă căldura în vagoane că storcea brazde de sudori pe obrajii călătorilor cari se înghesuiau resemnați, schimbând foarte rar câte-o vorbă leneșă, uitându-se unii la alții cu ochii isto-

viți și ferindu-se parcă înadins de lumina ce se le-găna în ferestrele murdare și sparte ca de ceva sugrumător... Simțeam cum toropeala dimprejur căuta să mă ispitească, să-mi pipăe inima și să-mi înă-bușe bucuria. Acum însă sufletul meu era în stare să zdrobească orice amenințări. Atât era de plin de speranțe...

După treizeci de ani de sbuciumări deșarte mă întorceam acolo de unde pornisem în lume. Cău-tasem fericirea prin toate colțurile pământului și nicăiri n'o găsisem. Nici în sgomotul orașelor, nici în iubirea oamenilor și nici chiar în inima mea. Cu cât o râvnisem mai neînsetat, cu atât ea se as-cunsese mai adânc. Și viața mă gonea mereu, mă umilea, îmi reteza aripile... Apoi îndrăzneala m'a părăsit. Ochii mei nu mai priveau înainte; înfrico-șați de întunerecul nepătruns, se întorceau tot mai des înapoi. Amintirea mă îmbrățișa înfrigurată, îmi desvălea clipe care au trăit odinioară, îmbrăcate în vestminte lucitoare, mă ademenea într'o lume uitată unde viața e un vis și sufletul nu cunoaște durere...

Acuma, îmbulzit într'un colț al compartimentului îmi venea în fiecare minut să strig în gura mare că trecem pe pământul făgăduinții. Priveliștea îmi spu-nea că ne apropiem, îmi zâmbea ca unui tovarăș pierdut și regăsit. Din când în când numai câte-o remușcare mă muștra că am întârziat atâta amar de



de vreme. Mă feream însă cu blândețea unui păcătos care-și ispășește vina, recunoscând-o. Și sufletul îmi tremura în așteptarea sărutării fericirii.

— Un ceas măcar să retrăesc farmecul de odinioară, o clipă...!

Râpele, stâncile, copacii, chiar soarele care-mi do-gora cumplit obrajii, toate mi se păreau mai frumoase ca aiurea. Mă miram cum puteau sta nepăsători ceilalți oameni, și-i compăttimeam. Buzele mele șopteau mereu «uite, uite», dar atât de domol că numai sufletul meu le auzea glasul. Imi dădeam seama că înflăcărarea mea ar părea caraghioasă celor ce și-au încuiat inimile în geamantane, precum de răs mi s'ar fi părut și mie acum câteva zile omul care ar alerga să găsească fericirea într'un sat pierdut pe valea Someșului.

Cu cât mă apropiam de Vărarea, cu atât emoția mă stăpânea mai coplesitoare. Silit să-mi opresc izbucnirile, mă închideam tot mai bine în coaja sufletului meu, ca într'un cuib cald, ferit de primejdiile nimicirii. Pe când trenul urca anevoe printre coastele sălbatece, gândul meu cobora ușor în lumea amintirii. Mă simțeam din ce în ce mai mititel și mai mulțumit. Vremea și locurile se îngânau într'o ceață trandafirie în care oamenii și lucrurile apar și dispar ca niște arătări din basme sau ca niște crâmpee de visuri...



Uite Vărarea... Din vârful Măgurii soarele o privește ca un ochiu de foc, ocrotitor. Lumina aurie o mângâie și o leagănă... Șoseaua o taie în două nesfârșită, iar Someșul o spală gingaș, ca pe un copil răsfățat... Și totuș cât e de mare! Nici măcar cu închipuirea n'o poți cuprinde. Dincolo de apă, doar să ieși din sat și îndată pășești în împărăția smeiilor... De câteori ne avântăm până'n capul satului din jos, prin țișăime, mama ne așteaptă cu nuiua... Mai bine să ne jucăm în fața casei noastre, în șanț, ca să nu ne calce căruțele... Dumitru Boșca, Constantin Partenie! Stați! Mihoc, du-te și cheamă pe Iulian și pe Vichentie și pe Octavian!... Emil, tu rămâi cu fetele, că ești copil mic.. Acu haideți s'o tulim la Someș, să ne scaldăm, dar să nu ne vadă tata că-i vai ș'amar!... Notarul Sanjoan trece la cancelarie, ținând de mână pe Corneliu care se uită cu jind la ceata noastră... Ni-e naș notarul, dar tata mereu se ciorăvăește cu dânsul. Corneliu e posac și umblă veșnic încălțat. Ne și batem de câte ori ne întâlnim. Noroc că ne întâlnim cam rar, căci ei stau tocmai în capul satului dinspre Parva.. Mihoc își sugă degetul uitându-se după Sanjoan și mai ales la ghetetele băiatului, cu bot de aramă. Bietul Mihoc n'a avut parte în viață nici măcar de opinci; tatăl său e cel mai mare bețiv din Vărarea... Dugheana Dihorului... În fereastră o droaie de bor-

cane pline de bonboane în toate culorile... Dar Dihorul șade în ușă pe un scaun cu o pernă rotundă de piele lucioasă, încruntă mereu din sprâncene... În poartă se ivește Boroii, un flăcău umeros, înalt cu o față bălae și zâmbitoare. Slujește la Dihorul și e cel mai tare om din sat. Ni-e foarte drag fiindcă ne povestește câte năzdrăvăni și mai ales pentru că e mare meșter în tot soiul de jucării. El ne-a făcut puștile de lemn cu care am pornit o vânătoare sălbatecă prin grădina noastră de zarzavaturi, până ce a prins de veste tata și ne a luat la goană... Tata se arată totdeauna foarte sever, nu râde cu copiii niciodată și e învățător. Noi am înțeles însă demult că strășnicia dumnealui trebuie să fie prefăcută. Întâi pentru că nu ne-a bătut niciodată. Pe urmă, când vorbea cu oamenii, spunea atâtea glume de-și venea să te tăvălești de râs... Mai frică ni-e de mama care e mereu necăjită și cum zice, cum lovește...

Seara e blândă și înstelată... Parcă nici să nu te mai culci... să nu mai curmi jocurile niciodată... Glasul mamei sbârnăe ascuțit în noapte: «Acasă, copii! Nu v'ați mai săturat de ștregării?»... Deabia acasă simțim că ne rupe foamea și înghițim ca lupii, în vreme ce tata tăifăsuște cu Aron, cârciumarul de alături, care la fiecă vorbă trage câte un fum din pipa scurtă, fără capac, odihnită în barba-i



mare, albă, ca într'un culcuș, de te miri cum nu-  
iea foc... Nimeni în toată Vararea nu mi-i mai drag  
ca jupânul Aron. De câte ori mă trimite tata să-i  
iau cu fidulă, pe datorie, un sfert de drojdie, ju-  
pânul nu se lasă până nu-mi dă două trei bonboane,  
adăogând cu un zâmbet puțin trist în ochii foarte  
albaștri: «Să-ți aduci aminte când oi fi murit...»  
Avea un nas gros ca un cartof, cu punctișoare ne-  
gre. Când îl sufla, suna ca o trâmbiță... Dacă n'ar  
umbla veșnic cu luleaua între măsele și dacă nu  
i s'ar fi îngălbenit de tutun, împrejurul gurii, barba  
și mustățile, ai zice că seamănă cu Dumnezeu din  
icoana atârnată pe perete deasupra patului nostru.  
Ar palavragi toată noaptea de nu i-ar fi frică de  
jupâneasa, uscată, scăzută și veșnic îmbufnată ca o  
sgriptoroaică... Cum întârzie nițel, cum se pomenește  
cu baba care, nici una nici alta, începe a-l afurisi,  
când pe jidovește, când pe românește. Aron tace  
rușinat, își potrivește scufia neagră în vârful  
chelierii lucitoare, pleacă bombănind, târându-și ciz-  
mele cu urechile rășchirate. Ovreica însă mai stă  
acuma să se jeluiască mamii că mai blestemat  
bărbat ca Aron nu-i sub soare, că nici în crâșmă  
nu-l mai poate îngădui fiindcă s'a făcut un bețiv  
de strică mai mult rachiu decât vinde mușteriiilor...  
Azi așa, mâine așa, până ce Aron, ca să scape de  
gura ei, se învoește cu tata să învețe pe fiică-sa



carte românească... Estera era cam trecută și aducea cu mă-sa la față. Ne bufnește răsul când o auzim silabisând ceeace învățăm și noi la școală, dar mai ales când greșește câte ceva... «Fală-goa-lă-traistă-moș...» «Moș» în loc de «ușoară»... Hohote, hohote... Râde și tata, îngăduitor... Și Aron, iertător. Chiar și Estera, moartă de rușine...

Nopțile trec și zilele trec... Intr'o seară când ne strânge mama de pe drumuri, nu mai vine Aron... Târziu de tot, somnul îmi apasă pleoapele. Estera intră buzna urlând: «Moare tata!» Iși frânge mâinele. Noi ridicăm mirași capul de sub plapomă. Tata s'a albit la față și-i tremură bărbia. Ese cu capul gol, Estera după el... «Bietul Aron, cum s'a mai prăpădit de iute!» murmură mama, sfărâmând o lacrimă între gene, cârpind răbdătoare la pantalonii mei pe care-i ferfenișeam în fie-care zi sărind peste toate gardurile...

O ceată de copii nebunatoci ne învărtim pe dinaintea casei lui Aron... Băiatul Cocoșelului ne des-tăinuește că pe jidovi îi îngroapă într'o ladă de scânduri înfășurați doar într'un giulgiu... Mult ne minunăm și grozav am vrea să vedem și noi lada cu Aron... Prin ogradă e plin de jidovi veniți din toate satele dimprejur, câte zece și mai mulți într'o căruță... Care-o fi rabinul? Poate cel cu barba roșie?... O ploaie cu fulgere ne sperie și ne gonește acasă... Tata însă însojește pe Aron până la groapă...

Zile ploioase când nici nu poți ieși din ogradă... Baremi de s'ar face frumos mai repede, să vedem cimitirul jidovesc... Uite-! In fața celui românesc, peste apă, pe coasta presărată cu copaci, împremuit cu gard de scânduri... Nu îndrăznim să trecem Someșul... Dar se vede bine din șosea. In mijloc, păzit de o salcie bătrână, cu tulpina scorburoasă o movilă lunguiață de pământ cafeniu-slăninous... Ne sfătuim, numărăm copacii, hotărâm că Aron trebuie să fi urcat drept în rai, deși fusese jidov, căci toate păcatele le-a ispășit în viață, având o pacoste de nevastă ca baba jupâneasa... Ne apucă noaptea până lămurim bine lucrurile. Acasă mâncăm întâi bătae. Mama desperase că ne vom fi înecat în Someș sau ne-or fi furat lăieșii...

Se întunecă mereu... Parcă nici jocurile nu mai au acelaș farmec, nici prietenii, nici casa... «Ei babo ne mutăm!... Iată porunca... Leafă mare...» Toată casa e bucuroasă... In trei căruțe, încărcate cu vârf, încape un trecut de atâția ani... Copiii ne invidiază c'avem să mergem cu căruța până ne vom sătura... Intr'una, pe o vreme posomorâtă de ploaie, cotoșmănit în niște haine vechi de-ale tatii, dis de dimineață, cu spatele înainte, somnoros și bosumflat, văd ca prin vis cum rămân în urmă, una după alta, ograda lui Dumitru Boșca, bătătura din Arini, cancelaria, bordeele țiganilor, căsuța Procopoei as-



cunsă între pomi ca un lăcaș de vrăjitoare... Numai șoseaua vine mereu după noi, grăbită, ca un căjeluș credincios. Pădurile și dealurile se închină, parcă ne-ar face semne. Măgura, pe care noi hotărâsem s'o radem când vom fi mari, ca să răsară mai de vreme soarele, Măgura cu vârful pleșuv, cu burta umflată și împădurită, mă privește îngândurată, dojenitoare... Căruța aleargă, clopoței cailor cântă mereu la fel... Vărarea se strânge se clatină, se micșorează... Apoi vine cotitura și...

— Biletele pentru Vărarea! strigă un glas aspru, nerăbdător.

Mă cutremurai ca și când m'aș fi trezit la marginea unei prăpastii. Conducătorul aștepta, mușcându-și mustața. Vruî să zâmbesc și simții că pe buze mi-a încremenit o tristețe veche. Ridicai ochii spre fereastră. Linia cotea în stânga. Și deodată Măgura pleșuvă se ivi în geam, privindu-mă mirată ca pe un străin nepoftit. Și la poalele ei satul se sbârlea ca o cloșcă ce-și ferește puii de uliu.

— Sosim! Vărarea! murmurai uluit, repezindu-mă în neștire la fereastră.

Drumul de fier era tăiat în coastele dealurilor. Satul acuma se întindea în vale ca un desen de copil mâzgălit pe o hârtie de împachetat... Case, grădini, pomi împrăștiați deavalma... Căutam lacom icoanele de odinioară. Emoția îmi uscaseră cerul gurii..



Apoi deodată parcă o mână rece începu să-mi strângă inima. Vărarea aceasta era un sat ca oricare, trântit în fundul unui cazan de dealuri, speriat de uruiul trenului... Zării căsuța Procopoaei, într'un desiș de pomi bătrâni. De ce mi s'o fi părut odinioară lăcaș de vrăjitoare? Bordeele țiganilor se înșirau la marginea uliței, ca niște cerșetori murdari, porniți veșnic pe sfadă. Cancelaria comunală se plictisea singuratecă, hodorogită, cu coperișul fuguiat plecat într'o ureche. Casa lui Dumitru Boșca era scundă și încovoiată ca un moșneag bolnav... Toate erau cum au fost odinioară și totuș parcă toate-mi erau străine ca și când nu le-aș fi văzut niciodată.

Simțeam cum începea să se dărâme o lume în sufletul meu, lumea cea mai frumoasă...

Coborîi într'o gară aproape pustie... Gara Vărarea... Stătui pe peron, cu geamantanul în mână, zăpăcit, neștiind încotro s'o apuc... Deodată parcă mi se înfipse un cuțit în inimă. Cum să găsesc fericirea într'o Vărare cu gară? Pe-atunci numai popa Grozea cel bătrân umblase cu carul de foc despre care povestea minuni...

Stăteam în gara Vărarea și nu mai îndrăzneau să mă urnesc nici înainte și nici înapoi. Și'n minte mă înjunghia întrebarea: Ce mai caut aici? De ce-am mai venit aici?

Un țăran desculț și roșcovan îmi luă geamantanul din mână:

— Poftim după mine!

Pornii, dar înfățișarea omului îmi rămase în creer ca un semn de întrebare, în jurul căruia sclipirile de nădejde jucau nebunește.

— Cum te cheamă?

— Mihoc...

O clipă parcă toată lumea se îmbracă iar într'o ceață trandafirie.

— Tu ești, Mihoc?... Și nu mă cunoști? Nu-ți aduci aminte de mine?

Mă privi fără urmă de încredere, bănuitor chiar. Când îi pomenii de vremile de altădată, avu doar o tresărire. Pe urmă se încruntă ca și când i-aș fi zgândărit o rană veche.

— Mai bine nu mai veneai, domnule! zise apoi deodată cu glas amărît. Ce-a fost a trecut, s'a dus... S'a stricat lumea și pe-aici. Nu mai e ca atunci.

— Dar Sanjoan?

Se uită la mine neînțelegător.

— Notarul cel vechiu? adăogai eu nerăbdător.

— Aha... A murit demult... Demult... Nici domnișorul nu mai e pe-aici. Cică s'a făcut domn mare... Dumnezeu mai știe pe unde-o fi...

A murit și Diohrul și Iulian... Tovarășii de odinioară s'au risipit toți... Boroii s'a prăpădit în război...

Mă oprii înfricoșat. Atunci unde mă mai duc?



Atunci lumea după care am alergat nu e decât o închipuire zadarnică și trecută? Afunci am picat într'o viață unde sunt mai străin ca în orice colț de lume? Vălurile amintirii, care-mi înfășurase sufletul, se sfâșiau repede-repede...

Mihoc mă călăuzi până la un han. Era cârciuma lui Aron, înoită, văruiată, îmbogățită. Mă primi un ovreu îmbrăcat curățel, cu melonul pe ceafă, cu mustățile răsucite. Mă întâmpină pe ungurește și avu o fluturare de zâmbet disprețuitor când nu-l înțelesei. Unde e vremea Esterei lui Aron care în-văța carte românească cu tata?

Amintirea bătrânului Aron îmi răsări chemătoare. Stând în poarta ogrăzii, nehotărît, cu privirea goală, văzui parcă o barbă mare albă în care se scufunda o pipă de lut, o chelie lucitoare cu o scufie neagră în creștet... Glasul lui Aron îmi foșnea blând în urechi.

— Din toate visurile trecutului rămâne cimitirul! mă gândii plecând, singur, pe uliță în sus.

Oamenii treceau pe lângă mine, îmi dădeau binețe și mă priveau cu mirare. Imi stătea mereu pe limbă să-i opresc, să le spun că eu sunt celce acum treizeci de ani cunoșteam tot satul, cel care aici am cunoscut fericirea... Și mereu nu îndrăzneau. Nimeni nu mă mai cunoștea și nici eu nu mai cunoșteam pe nimeni. Mă simțeam străin de dânșii... Căinii mă



lătrau din toate ogrăzile. Copiii se holbau la mine lung, nedumeriți, ca și când ar fi văzut o stafie. Casele, care odinioară îmi râdeau prietenește, acum clipeau jalnic din ochii lor mici și negri...

Imi aruncaî privirea peste Someș, spre coasta unde știam mormântul lui Aron, în mijlocul cimitirului ovreesc, îngrădit frumos cu scânduri. Tresării. Pe coastă păștea o ciurdă de vaci, respirată cât vezi cu ochii, păzită de un flăcău tolănit cu fața 'n sus în umbra unui măr pădureț. Inima mi se svârcolea încât îi auzeam limpede bătăile. Poate că n'am nemerit locul? îmi ziceam, deși știam bine că n'am greșit.

Trecui râul pe o punte de bârne. Mersei glonț la vâcar:

— Aici e cimitirul jidovesc?

Deschise numai un ochiu și numai o clipă. Apoi răspunse nepăsător:

— Nu-i... nu-i nici un cimitir jidovesc pe-aici...

— Cu toate astea a fost, omule!... Aici a fost înmormântat acum treizeci de ani cârciumarul Aron!

Acuma deschise amândoi ochii și mă privi întâi pușin mirat, pe urmă batjocoritor. Înfeleseși că mă crede ovreu, mai ales când îmi zise:

— Lasă, jupâne, că doar n'oi ști d-ta mai bine ca mine care-s născut și crescut pe meleagurile astea!

Liniştea lui mă înfuria. Mă răstii la dânsul:

— Nu se poate să nu fi fost, auzi?.. Gândeşte-te bine?... Aron!.. Aron!..

— O fi, dacă zici d-ta — se înmuia omul, nedumerit. Dar nu-mi aduc aminte... De când am apucat eu, pe-aici e numai imaş... N'am auzit de Aronul d-tale...

— Nici n'ai auzit?

— Nici... Avem noi destule alte neazuri... Parcă ne mai arde de cei morfi... Dumnezeu să-i odihnească, şi pace!

Mânia mi se stinse într'o clipire, făcând loc unei amărăciuni spăimântătoare. Prin creeri îmi furnicau gânduri negre ca nişte înţepături.

— Va să zică uitarea a înghiţit şi mormântul omului, până şi amintirea... Şi deabia în câjiva ani de zile... Atunci nimic nu mai rămâne, nimic, nimic...

Imprejurul meu mi se părea că fâlfâie aripi nevăzute, înăbuşindu-mă. Nimicul trist se apropia mereu, mă împresura, se îmbulzea să-mi strivească dintr'odată sufletul, să-mi îngroape toate dorurile şi visurile în întunec. Inima-mi era goală parcă s'ar fi deşertat brusc de orice nădejde. Un simţământ de deşertăciune mă pătrundea însă din toate părţile... Imi dădeam seama că uitarea îmi mângâie obrazii şi nu mai puteam nici măcar să mă împotrivesc. Şi tăcerea era atât de grea în sufletul meu, ca o piatră pe un mormânt...



Glasul văcarului răsună atunci mântuitor prin aer :

— Nu mai sta cu capul gol în soare, jupâne, că te săgeată fierbințeala!

Sudorile îmi curgeau pe obraji. Capul îmi ardea ca o căldare înroșită.

— Când pleacă trenul de vale, flăcăule?

— Mai pe seară, jupâne...

Simțeam o nevoie aprigă să plec cât mai grabnic, parcă ar fi trebuit să scap de o primejdie mare. Uitarea îmi strângea mereu inima. Trecutul îmi ștergea urmele fără șgomot...

Trenul alerga pufnind vesel și ușor, lăsând în urmă Vărarea, peste care se cobora un întunec de moarte. La cotitură nici nu mă mai uitai înapoi. Privirea mea era așintită acuma drept înainte; Mașina svârlea în dreapta și în stânga mănunchiuri de scânteii ce răspândeau lumină în bezna nopții.

---

1870

1. The first part of the paper is devoted to a general survey of the state of the art in the field of the theory of the structure of the atom. It is shown that the existing theories are in contradiction with the experimental facts.

2. In the second part the author proposes a new theory of the structure of the atom. According to this theory the atom is a system of particles which are in motion and which are held together by forces of attraction.

3. The author shows that his theory is in agreement with the experimental facts and that it is able to explain the phenomena which have hitherto been unexplained.

4. The author concludes that his theory is the correct one and that it is the basis of a new system of physics.



## OMUL MIC ȘI OAMENII MARI

— Iea seama, Popescule — zise șeful circumscripției, un om cât o prăjină, cu nasul ascuțit și cu mustățile mânioase — că ești de serviciu! Ții minte ordinul domnului prefect?... Ori l'ai uitat?... La ora unu toate localurile de noapte vor fi închise... La unu, toate!... Iea seama, va să zică...

— Am înțeles' don' șef! răspunse subcomisarul militărește, adăogând apoi mai familiar: Puteți dormi liniștit că doar sânt polițist vechiu și mă cunoașteți...

Șeful îl privi lung, mormăi ceva, îi întinse mâna și eși mândru, însofit până afară de subcomisarul Dumitru Popescu, cu capul gol, strălucitor de respect și repetând mereu:

— N'aveți nici-o grije, don' șef... Icoana mea e datoria și ordinele superiorilor... Vă salut!... Trăiți!...

Rămas singur, subcomisarul se scărpină în cap oftând, se uită la ceas și-și zise:

— E deabea opt... Până la unu aş putea trage un puşor de somn... Numai de nu m'ar supăra nimeni!

Işi scoase tunică, să n'o bofească şi o agăţă în cuier, pe urmă se trânti pe divanul de piele hodorogit, cu faţa 'n sus ca să nu doarmă greu.

În biuroul circumscripţiei era căldură şi tăcere. În antreu, pe un scaun fără spetează, dormita un sergent, iar din beciu se auzia cântecul desperat, şi falş al unui arestat.

Subcomisarul aştepta somnul cu ochii închişi, mişcând din buze şi suflând pe nas din ce în ce mai apăsător. Prin creeri însă gândurile îi alergau val-vârtej, stârnind întrebări şi căutând răspunsuri. De ce l'a privit aşa de ciudat şeful?... O fi ştiind că-i vine greu să execute ordinul domnului prefect, că de n'ar fi cele de pe de lături, s'o dai dracului de poliţie... Parcă şeful zice: iea-mi Doamne?... Leafa, vai de ea... Cum să-ţi hrăneşti nevastă şi copii, să-i îmbraci omeneşte şi să-i încalzi, să plăteşti chirie?... Omul mic e uitat de Dumnezeu şi dacă nu ştie să se poarte... Şi şeful s'a uitat aşa de ciudat... Foarte ciudat... foarte...

Tocmai după miezul nopţii se trezi speriat, sărind drept în picioare. Văzând că n'a întârziat, se linişti şi murmură căscând:

— Dacă n'am pus pe sergent să mă scoale, de!...



Am așipit nifel... Știu că m'oi fi buhăit... Dar nu-i nimic, la frig trece repede...

Se uită în oglinjoara din perete. Era scund, vânjos, cu fața plină, cu o privire blândă și umilă. Pe frunte îi luceau acuma șiraguri de bobije de sudoare, ca o coroană de om necăjit.

— Hai, hai, la datorie, băete, nu lenevi! se îndemnă dânsul, îmbrăcându-se tacticos și luptându-se cu moleșeala somnului.

Imbondorit bine, cu o căciulă de miel în cap, părea mai înalt și și impunător. Sculă pe sergent să aibă grije până se întoarce din inspecție...

Afară viscolea. Gerul pătrundea la os. Pe străzile pustii și albe, vântul aspru stăpânea furios, pleznind când din față, când din spate pe subcomisarul Popescu, care, zgribulit, cotea dintr'o stradă într'alta.

— E bine... Bravo! se gândea trecând pe trotuarele cârciumilor și cafenelelor zăvorite. Oameni de treabă săracii... Cum să nu-i servești?

Numai la *Café de Paris*, văzu de departe lumină. Se supără și intră glonț la proprietarul localului:

— Bine, nene Negrescule, se poate?... Așa execuți d-ta ordinul poliției?... Tocmai d-ta care, de, mă așteptam la un concurs, zău așa...

— Ce să fac, șefule? se scuză proprietarul frecându-și mâinile. Du-te de vezi și d-ta: numi oameni mari, primul-procuror, judecătorul de instruc-

ție dela a treia, șeful de cabinet dela interne... Pot eu să-i dau afară, spune ?

— Trebuie, nene, dacă-i așa ordinul ! zise polițistul mai domol.

— Eu nu îndrăznesc, șefule, iartă-mă... Dă-i afară d-ta și mă închin ! Nu poți zice că-i rea-voință...

Subcomisarul intră nehotărât în sala mare, scaldată în lumină și răsunătoare de veselie. Într-o boxă din fund, înconjurați de o ceată de chelneri, cinci oameni cu fețele roșii și două doamne foarte vopsite și decoltate răcneau în cor la lăutarii care nu puteau dibui o anume romanță de amor. În răstimpuri însă ciocneau paharele cu șampanie și, în vreme ce ei beau, chelnerii și lăutarii zâmbeau cu admirație... Subcomisarul se opri uluit, cu ochii la dânșii... N'a minșit proprietarul... Uite procurorul, oarecum superiorul lui... Și acuma să se ducă el, biet subcomisar, să-l poftească afară ?... Să se pună el cu toate mărimile astea!... Dar dacă mâine, fiindcă le-a stricat cheful, o să bată un telefon prefectului : uite-așa și-așa, subcomisarul Popescu a făcut și a dres... Mărimile astea cu o singură vorbă pot să-l sufle din slujbă și să-l nenorocească pe toată viața să rămâie pe drumuri cu nevasta și copiii... Ce să te pui tu, mititel și calic, cu niște oameni mari ca ăștia?... Mai bine, cum zice și nevasta, să cauți să le intri în voe că de ei atârnă soarta celor mici...



Ba te pomenești că, dacă le zic acuma ceva, se supără și mă înjură de mă fac de râsul chelnerilor...

-- Oricum, nene Negrescule, trebuie să le spui d-ta frumos că-i ordinul domnului prefect! zise subcomisarul înfricoșat și zăpăcit. Trebuie, nene! Altfel intru eu în bocluc și ar fi păcat, nene!...

În cele din urmă, proprietarul se înduioșă și se duse la masa boierilor. În clipa următoare toate privirile se îndreptară spre subcomisarul Popescu și apoi câteva glasuri răcniră răgușit:

— Comisarul!... Să vie comisarul să bea cu noi șampanie!...

Popescu salută cu groază și cu respect spre masă, retrăgându-se în acelaș timp spre ușă ca să scape de manifestația primejdioasă.

Când gălăgia era mai aprinsă, în prag apăru brusc însuși prefectul poliției, înalt, spătos, înblănit, înșoșonat, cu căciula de lutru trasă peste urechi și cu o havană între dinți. Subcomisarul salută încremenit, vrând să zică «trăiți» și neputând scoate glas. Prefectul însă merse drept la masa chefliilor unde fu primit cu însuflețire furtunoasă. Dădu mâna cu toți, mângâia pe doamna blondă, ciocni un pahar de șampanie și apoi se depărtă în uralele domnilor. Popescu îi deschise ușa cu plecaciune.

— Ia vino puțin cu mine! șopti prefectul eșind. Pe trotuar, lângă automobilul care pufăia nervos,

prefectul scoase un carnet și-i zise sec și tăios:

— Așa-mi execuți d-ta ordinele, ai?... Caști gura la oameni în loc să...

— Domnule prefect... trăiți—bâlbâi subcomisarul tremurând—e don' prim-procuror... e... oameni mari... Eu am spus că d-voastră ați ordonat...

— Ai spus, ai?... Oameni mari, ai?... Lasă că te învăț eu cum să-ți faci datoria, domnule! N'ai grije, te învăț!... Numele d-tale?

— Popescu Dumitru, trăiți... Eu cum am putut, don' prefect... oameni mari...

Insemnându-l în carnet, prefectul îi mai spuse că are să-l învețe și apoi se urcă în automobil...

A doua zi subcomisarul primi, în scris, învățătura prefectului: amendat cu leafa pe trei zile.

— Ce ți-am spus eu, Popescule? Întrebă șeful circumscripției citindu-i pedeapsa. Apoi dacă nu înțelegeși de vorbă, ce să vă fac, domnilor? urma adresându-se și celorlalți subcomisari de față. Datoria, domnilor? Nu-mi umblați mie cu oameni mari și cu fleacuri! Acuma să te înveți minte! zise apoi iar către Popescu, Să fi adus imediat jandarmi și cu baioneta să-i fi scos afară!... În fața ordinului nu există nici procuror, nici ministru, nici rege... Ordinul-i ordin, domnilor!..

Subcomisarul Popescu recunoscă că a greșit și primi amenda cu resemnare. Așa se și cuvine. Dacă



s'a uitat că-i cutare și cutare, în loc să fi executat ordinul!... Ce oameni mari? Legea nu cunoaște oameni mari și oameni mici. În fața dreptății toți oamenii sânt la fel!... Slujbașul să nu se uite nici în dreapta, nici în stânga, ci drept înainte, cum îi spune legea... Asta-i!... Totuș nevastei nu-i mai spusese ce-a pățit. Numai când femeia îi aduse iar vorba de oamenii mari, i-o reteză scurt zicându-i cu încredere:

— Omu-i om, nevestă, fie că-i mare, fie că-i mic!...

Peste câteva zile însă șeful întrebă, ridicând nasul dintr'o circulară:

— Care-i de serviciu azi, băeți?

— Eu, don' șef! strigă Popescu.

— Diseară-i bal mascat la Eforie, știi?

— Nu știu, don' șef că-s familist și nu obișnuesc...

— Diseară facem serviciu la bal, ai înțeles?... Dar să fii cu ochii 'n patru că-i foc! Rândul trecut s'au furat acolo paltoane și haine de zeci de mii de lei și acuma domnul prefect ne face pe noi răspunzători de ori ce pagubă... Va să zică așa să știi, Popescule... Ai zece jandarmi!... Să meargă strună!...

— Lăsați, don' șef, că-mi cunosc datoria la perfecție! zise subcomisarul clipind jovial.

Seara subcomisarul Popescu plecă la Eforie cu



Jandarmii și cu un plan foarte chibzuit. Puse doi oameni la intrare, însărcinați să nu dea drumul nimănui fără bilet sau legitimație; astfel e sigur că nu se va putea strecura nici un pungaș... Ceilalți jandarmi fură orânduși în diferite colțuri ale garderobei să supravegheze pe orcine s'ar apropia de haine fără drept. El însuși se plimba de ici-colo cu mâinile la spate, cu chipiul pe ceafă, mulțumit ca un comandant victorios.

Intr'un târziu jandarmii dela intrare opriră pe un boer gras, burtos, cu blana până la pământ și cu joben în cap:

— Bilet sau legitimație!...

— Ce bilet, mă? răspunse boerul ridicând barba și uitându-se peste capul lor. N'am nevoie de bilet.

— Fără bilet nu se poate... Avem ordin...

— Ce ordin, ce nu se poate? se miră domnul întărâtându-se. Ia dă-te la oparte, șaopă! Aide că pe urmă...

Subcomisarul, văzând stăruința boerului interveni grav;

— Vă rog, domnule, jandarmii au ordin... Dacă n'aveți bilet, trebuie să vă legitimați, altfel...

— Eu nu mă legitimez în fața unui subcomisaraș ca d-ta?... Știi d-ta cine-s eu?

— Nu vă cunosc, domnule — făcu subcomisarul

mai apăsât — și vă rog să vă legitimați dacă vreți să intrați în bal...

— Impertinentule! izbucni boerul nemai putându-și stăpâni indignarea. Am să-ți arăt eu cine sânt! Am să...

Vru să treacă în sală și întinse brațul să dea laoparte pe jandarmi. Atunci însă subcomisarul, jicnit, răcni:

— Pune mâna pe el, jandarm!... Pune mâna!... M'a ultragiat în exercițiul funcțiunii!... Pune mâna!...

În clipa aceea sosi, în capul gol și cu părul mare, președintele balului și, luând respectos de braț pe domnul gras și furios, zise subcomisarului:

— Se poate să nu cunoașteți pe domnul Davidoglu, șefule? Vai de mine! Și să-l superi în așa hal?... Dar cine nu-l cunoaște?... E prim-efor, șefule, om mare... Se poate?... Poftiți, domnule Davidoglu, și vă rog foarte mult să scuzați că...

— Ai să vezi tu mâine cine-s eu, obraznicule! strigă Davidoglu subcomisarului, dispărând la brațul președintelui care încerca să-l potolească.

După ce-i trecu mânia, subcomisarul Popescu se simți mândru și fericit că și-a făcut datoria pe deplin și a doua zi se așeză tacticos la biuro, chiar în fața șefului, să scrie raportul convenit despre cele întâmplate la bal. Când să înceapă însă telefonul sbârnăi deodată, parcă mai aspru ca de obicei.



Aparatul era în perete, lângă masa lui, încât auzea tot.

— Allo!... allo!... Aici șeful circumscripției... Vă salut, domnule prefect!

— Bine, domnule, ce s'a întâmplat aseară la Eforie?... Se poate să fie atât de necuviincios subcomisarul d-tale cu un om mare ca domnul Davidoglu?

Popescu auzi foarte deslușit glasul prefectului prin telefon și, din felul cum a lungit numele lui Davidoglu, a înțeles că era chiar acolo, în birou.

— Domnule prefect, vă rog — zise șeful șovăind totuș puțin — subcomisarul nu și-a făcut decât datoria și a executat întocmai ordinul d-voastră... Am fost și eu, după incident, la Eforie și m'am informat personal. Absolut toată lumea care a fost martoră întâmplării mi-a declarat că domnul Davidoglu nu numai că a refuzat să se legitimeze, dar a și ultragiât pe subcomisarul Popescu, încât vedeți, domnule prefect...

— Ei, asta-i acum! mormăi glasul în telefon. Subcomisarul e dator să cunoască pe oamenii noștri mari și să se poarte cuviincios! Era de datoria lui să...

Popescu zăpăcit de spaimă, nu mai auzi lămurit decât sfârșitul:

— Comunică deci subcomisarului că l'am amendat



cu leafa pe cinci zile pentru că s'a purtat necuviincios cu publicul!

— Prea bine, domnule prefect! murmură șeful, agățând receptorul. Apoi, întorcându-se și strângând din umeri, adăogă: De, Popescule, ce pot eu să fac mai mult?... Ai auzit?

— Auzit, don'șef — rosti subcomisarul foarte răgușit și privind speriat mereu aparatul telefonic. Ce să mai zic, don'șef?... De... de... de...

Șeful se plimba mormăind printre biurouri, ceilalți scriau tăcuți și penițele scârțâiau ca niște plânsete înăbușite. Subcomisarul Dumitru Popescu se uita acuma împrejur, neputincios, parc'ar fi cerut ajutor. Se aplecă apoi să înceapă totuș raportul, dar se opri înainte de-a înmuia în cerneală și zise deodată ușurat, ca și când i s'ar fi ridicat o piatră de pe inimă:

— Doamne ferește de ceasul rău, don'șef!...  
Doamne ferește!...



## CUMPĂNA DREPTĂȚII

### 1.

— Gaz!... Hai gaz!... Am sosit cu gaz! mormăi  
Șulăm intrând, cu cobilița pe umăr, în curtea avo-  
catului Miliță Dogaru.

Portița de fier se închise singură în urma lui.  
Duzii bătrâni, străjerii porții, își întindeau umbrele  
pe prundișul curat care scârâia umed sub bocancii  
scorojiți. În mijlocul curții, casa veche, văruiță de  
curând și cu coperișul de tinichea nouă, se scâldea  
încă somnoroasă în bătaia soarelui de dimineață,  
sclipind și scânteind raze albe în toate geamurile...  
Șulăm ocoli cu băgare de seamă treptele de piatră  
și se îndreptă spre fund, până la ușa bucătăriei



unde, lăsându-și jos bidoanele pline și așezându-le binișor ca să nu se răstoarne, repetă mai dulce și trăgănat:

— Gaz... gaaz... gaz...

Peste câteva clipe îi răspunse din bucătărie un glas jovial:

— Bine că veniși, jupâne... prea bine... Stai nișel... numai cinci minute...

— Stau... iacă stau—murmură Șulăm cu o resemnare firească, ridicând ochii spre casa avocatului și privind-o ca și cum s'ar fi întrebat cât o fi costat reparația și mai ales coperișul cel nou?

Așteptă așa vre-un sfert de ceas. Era om trecut de șasezeci de ani, deșirat și puțin adus de spinare, cu hainele îmbâcsite de pete și miros de gaz. De subt pălăria soioasă i se sbârlea părul lung, amestecându-se cu barba lăjoasă cafenie, în care firele argintii se puteau număra pe degete. Ochii negri, mici, împrejmuți cu mii de sbârcituri, se ascundeau în fața păroasă ca două mărgele desticla...

Bucătăreasa se ivi înșfârșit în prag, voioasă, suflecătă, roșcovană și zâmbitoare, răspândind în răcoarea curții o undă de ceapă tocată și de aburi. Șulăm o cântări puțin din ochi și, înainte de-a apuca ea să deschidă gura, îi zise bănuitor:

— Ai spus că azi îmi plătiți?...

— Am spus, jupâne — făcu bucătăreasa, pierzându-și brusc zâmbetul — vezi bine c'am spus, dar acum boierul nostru doarme și n'avem voie să-l sculăm pentru nimica'n lume... Eu și aseară i-am spus că iar o să vii azi după bani și că ni s'a isprăvit gazul... Cine să se înțeleagă cu dumnealui? Zice să-ți spun să mai aștepți că săptămâna viitoare o să-ți plătească tot...

— Ce săptămâna viitoare?... Ce să aștepți? se miră Șulăm. Ce?... Asta-i vorbă?... Apoi eu nu mai vreau săptămâna viitoare, auzi?... Mie-mi trebuie gologani, că eu n'am capital să aștept iar săptămâna viitoare!... De trei săptămâni mereu săptămâna viitoare...

— Lasă, jupâne, că doar n'o să înșele boierul pe unul ca dumneata, ce Dumnezeu! îl întrerupse bucătăreasa cu o mândrie aproape disprejuitoare.

Glasul și fața femeii umplură deodată de mânie pe Șulăm care începu să răcnească, scos din fire și bălăbănind cu amândouă mâinile ca și cum ar fi vrut să se ferească de un vrăjmaș:

— Apoi atunci de ce umblă să mă înșele?... N'are de unde să-mi plătească?... De ce nu vrea să-mi plătească?... Că eu acuma nu vreau să mai aștept, auzi? Nu vreau și nu vreau!... Mi-e să-mi dai banii că eu n'am furat gazul! Eu am plătit dela mine



trei vedre de gaz și vi l'am dat pe datorie... Eu nu pot, nu pot... nu pot...

Se făcu vânt la față strigând, barba creață îi juca înfrigurată, iar ochii i se umflară stând parcă să sară din orbite.

— Vai de mine, jupâne—se cruci bucătăreasa cu obrajii lucitori. Ce-i cu dumneata?... Cu mine ți-ai găsit să te sfădești?... Boerului să-i spui ce spui, că dumnealui e stăpânul!

— Eu pot să-i spui ori și cui... Mie nu mi-e rușine pe banii mei, că eu muncesc de-mi zdrobesc oasele... eu... eu...

Se opri brusc și rămase cu ochii în ochii femeii care stătea în ușa bucătăriei. Uimirea ei îi stinse furia, ca un pahar de apă peste un chibrit aprins fără rost. Mai bolborosi de câteva ori «eu... eu...», din ce în ce mai încurcat și mai domol, apoi barba i se mototoli pe piept, acoperindu-i gulerul sclipitor de murdărie.

Casa avocatului era într'o stradă tăcută. Zgomotul orașelului tremura blând, înăbușit în văzduh, cu sfiala unui zumzet de stup harnic. În curte însă stăpânea numai duduitul focului din bucătărie și hârâitul oalelor de pe vatră...

Șulăm, între tinichelele cu gaz, părea un par mâncat de carii, gata să se prăvălească la o suflare de vânt. Respira greu. Buzele îi țițăiau. Mâinile,



lăsate moarte în jos, i se svârcoleau nervos în răstimpuri.

— Acu eu ce să fac? șopti într'un târziu, umil, rugător. Că mie-mi trebuie bani, că eu trebuie să plătesc, că pe mine nu mă așteaptă, că eu...

Incepu să se legene pe picioare ca la rugăciune și înălță privirile spre cerul alburii... În creeri i se vălmășeau vertiginos gânduri și amintiri, toate deopotrivă de ațâțătoare. Miliță Dogaru caută să-l înșele, asta-i sigur, și de-aceea îl tot amână cu plata de pe o săptămână pe alta... Miliță Dogaru, avocat bogat, nu i-ar putea arunca lui câțiva poli dacă ar vrea să plătească?... Adică s'a apucat el, la bătrânețe, de negoț cu gaz ca să-l tragă pe sfoară tocmai un om care se joacă cu banii? El a muncit din greu o viață întreagă și a suferit și s'a trudit de și-a crescut copiii: doi feciori însurați și cu prăvălii, unul la Craiova, altul la București; trei fete măritate și înzestrate... Muncește bucuros și azi, cutreeră ulițele orașelului cu cobilița în spinare și se hărjuește cu platnicii răi, fiindcă nu-l rabdă inima să stea degeaba, dar de ce să-l înșele! Miliță Dogaru?

Cu cât se gândea mai mult că vrea să-l înșele, cu atât mânia neputincioasă i se înfingea mai tare în suflet. Se ujtă iar în ochii bucătăresei, lung,

parc'ar fi vrut să-i scruteze adâncurile creerilor, apoi o întrebă cu imputare și plângător:

— De ce umblați voi să mă înșelați pe mine?

Femeea râse deodată, ca și când ar fi auzit o glumă, se bătu cu palma peste gură și răspunse:

— Ia fugi, jupâne, că mă faci să și râd cu prostiile astea!

Șulăm clătină din cap, mai necrezător, și întrebă mohorât:

— De ce nu plățiți, de ce nu...?

— Acu lasă, nu mă ține de vorbă, că-mi dau oalele'n foc, jupâne—îl întrerupse bucătăreasa, nerăbdătoare. Măsoara mai bine cinci chile de gaz și lasă că-ți plătește conașul... Hai, repejor!

Atunci Șulăm, scos din minți, prinse iar a răcni:

— Ce?... Ce?... Să-ți mai dau gaz tot pe datorie? Ca să mă înșelați mai bine?... Eu nu dau nimic, auzi tu? Nu dau și nu dau, auzi? Dar să-mi plățiți uite-acu toată datoria, toată... toți banii mei... toți...

— Taci, jupâne, nu țipa, că scoli din somn pe boeri, și te aud vecinii! zise femeea, încercând să-l potolească.

Dar Șulăm nu mai vedea, nu mai auzea, ci urla într'una, răgușit, amenințând cu pumnii casa avocatului:

-- Mie nu-mi pasă de vecini și de nimeni pe banii mei și pe munca mea!... Eu nu înșel pe ni-



meni, dar voi sânteți înșelători și hoți, că umblați să furați pe un om sărac!... Hoți sânteți, să știi tu, hoți, hoți!...

— Ce-i aici? răsună deodată, dinspre scara de piatră, glasul avocatului.

Miliță Dogaru, în halat, cu boneta de noapte în cap, se apropie furtunos, cu mustățile cărunte, ciufulite, cu somnul în ochi, repetând:

— Ce s'a întâmplat aici?... De ce sbieri, jidane?

Șulăm îi eși înainte câțiva pași, sfidător, strigând:

— Io-s jidan, dar dumneata vrei să mă înșeli!... Să-mi plătești gazul, să-mi plătești..

Avocatul avu o fulgerare de șovăire în fața îndrăznelii neașteptate, dar în clipa următoare își încheștă stânga în barba lui Șulăm și cu dreapta începu să-i care la pumni peste cap, mormăind înfundat:

— Indrăznești, târtane?... Indrăznești?... Indrăznești?...

Furia găzarului pieri ca prin farmec după prima lovitură.

— Ce... ce... mă bați, coane Miliță? bâlbăi dansul, dându-se înapoi și încercând să-și scape barba din mâna avocatului.

— Indrăznești?... Indrăznești? repeta Dogaru, izbindu-l tot mai cu sete și gâfâind din ce în ce mai greu.

Subt ploaia de lovituri Şulăm căzu grămadă între bidoanele cu gaz. Pe nas porni a-i curge un fir de sânge negricios, mânjindu-i mustăţile şi prelungindu-se pe barbă. Ii bubuia capul şi i se părea că a început să se învârtească şi curtea nebuneşte. Buzele lui însă bolboroseau mereu:

— Ce... ce... pe banii mei... coane Miliţă..

Văzându-l jos, avocatul se potoli, îşi îndreptă halatul bojit şi strigă obosit:

— Aide, piei din ochii mei, târtane, că-ţi zdrobesc căpăfâna!... Neruşinatule şi ticălosule!

Bucătăreasa, care încremenise în uşă de spaimă, acuma ajută lui Şulăm să se ridice de jos, îi dădu pălăria şi-i zise cu milă:

— Du-te, jupâne, du-te cu Dumnezeu...

— Plec, iacă plec — murmură ovreiul uluit, strângându-şi măsurile împrăştiate. Plec... Io... pe banii mei... la bătae...

Îşi luă cobiliţa pe umăr şi se îndreptă spre poartă, în vreme ce avocatul intră în casă, bufnind răcorit:

— Fire-ai al dracului de jidan fără ruşine...

La poartă, Şulăm îşi şterse nasul, îşi aduse aminte că a căzut peste bidoanele pline şi se gândi:

— Bine că nu s'a vărsat gazul...

În uliţă se opri, se uită înapoi şi bolborosi mirat:

— De ce să mă bată pe banii mei?... Ce i-am făcut eu să mă bată din senin?...



Bucătăreasa stătea în acelaș loc, ținându-se cu mâna de falcă, parcă ar fi așteptat o urmare...

## 2.

Șulăm o apucă în dreapta... Iși ștergea mereu nasul cu mâneca stângă și, pipăindu-și fruntea și tâmplele, simți că i-au eșit cucuie în locurile ghionturilor. Capul îi vâjăia de durere. Intâmplător văzu urme de sânge pe mâneca hainei și se speria și iar murmură:

— Bătae... pe banii mei...

Totuș îi veni în minte că încă n'a vândut nimic azi și își zise că urâtă saftea a făcut. Se dusesse înadins la Miliță Dogaru tocmai ca să înceapă ziua cu bine și când colo... Dar asta nu se poate să rămâie așa! Nu se poate... El bătae n'a mâncat niciodată, că s'a ferit de pozne și de oameni răi și mai bucuros s'a lăsat păgubaș decât să pățească cine știe ce. Și acuma, la bătrânețe... pe banii lui...

În colțul străzii simți că îl apasă prea rău cobilița, mai rău ca totdeauna, deși o mutase de câteva ori de pe un umăr pe cellalt. Iși șterse fruntea îmbrobonată de sudori și atunci îi trecu prin minte:

— Am să-l dau în judecată, să-mi plătească și bătaia...

Dar numai decât se gândi că judecata e cu multă cheltuială și cu două tăișuri, chiar când ai de-a face cu oameni de seama ta... Cum să se ia el la harjă cu Miliță Dogaru, singurul avocat în târgușor, care a făcut avere din pricinile altora! Ar mai fi, ce-i drept, un avocățel ovrei, Iosipovici, acioat aci de vre-o doi ani, tinerel, slăbuț, cu patru copii, trăind mai mult din mila lui Dogaru, fiindcă toată lumea trage la cel cu greutate... Apoi dacă-i așa?...

Zăpăcit și socotind că totuș asta nu poate rămâne baltă, Șulăm se pregătia să plece mei departe, să mai chibzuiască... În clipa aceea se pomeni cu institutorul Dimitrie Popescu, spân, cu ochi fierbinți.

— Noroc, jupâne Șulăm, noroc! strigă institutorul de departe, amical și pușin jenat, ca datornicul care ar vrea să plătească și nu poate. Ai pornit cu noaptea în cap la muncă...

Șulăm mormăi ceva necăjit, amintindu-și că și Popescu îi datorește câteva chile de gaz, și vru să-și vază de drum. Atunci însă institutorul, care zărise petele de sânge, îl întrebă spăimântat:

— Da ce-i, jupâne, cine te-a umplut de sânge?

Bătrânul, bucuros că a găsit cui să se jeluiască, își descărcă inima în două cuvinte. Institutorul se revoltă:

— Cum se poate asemenea barbarie?... Asta-i... asta-i ne mai pomenit, e ceva... ceva... prea din cale



afară! Trebuie să-ți dea socoteală... Hai cu mine, domnule!

Găzarul încercă să se codească, dar Popescu nu-i dădu răgaz, îl apucă de mână și strigă:

— Da ce crede domnul Dogaru, că asta-i țară de haram? Să bată pe oameni așa, tam-nesam?... Apoi, dacă-i așa, o să-i arătăm noi că mai este dreptate pe lume, domnule! N'ai nici o grije că-i arătăm noi...

Indignarea institutorului stârni o nouă undă de mânie în sufletul lui Șulăm care, mergând, se tânguia din ce în ce mai dârz:

— Și încă pe banii mei, domnule Popescu!... Și bătae...

Eșiră în piață și Popescu îl opri în fața unei căsute cu curte mare și cu grădiniță de zarzavaturi. Acolo ședea cu chirie avocatul Iosipovici care, dornic de muncă și de clienți, se scula foarte de dimineață. Ferestrele erau deschise. Un picu sprinten, cu ghiozdanul subțioară, tocmai eșea pe poartă plecând la școală.

— Stai, Mișule! zise institutorul. E acasă tatăicul?... S'a sculat?

— S'a sculat demult — răspunse copilul, strigând spre casă: Tăticule! Tăticule!

Intr'o fereastră apăru capul lui Iosipovici, tuns la piele, întrebător.



— Eu sânt, domnule Iosipovici — glăsui Popescu, intrând în curte cu Șulăm de mână. Să mă ierți că te deranjez așa de dimineață, dar când vei auzi despre ce e vorba, ai să te iei cu mâinile de păr...

— Poftim, poftim! zise avocatul intrigat, adăogând către servitoarea care deretica prin odae: Aide, Leanco, isprăvește și închide geamurile că vin niște clienți...

Lângă scară, Șulăm se opri încurcat:

— Cu marfa ce fac acuma?

— Lasă bidoanele afară, jupâne, ca aici nu fură nimeni — îl învăță institutorul.

Pentru orice întâmplare, bătrânul luă cu sine baremi măsurile... Avocatul îi întâmpină în capul scării, frecându-și mâinile. Când îl văzu, Popescu simți un fior ciudat în inimă și deodată, trăznindu-i prin minte că Miliță Dogaru e președintele eforiei școlare, se gândi uimit: «Oare ce m'oi fi amestecând eu unde nu-mi fierbe oala?»

— Incă odată, domnule Iosipovici, iartă-mă că...

— bâigui institutorul cu un surâs zăpăcit — dar e un caz foarte... Știi e într'adevăr ceva... interesant...

Iosipovici îi conduse în biroul de unde servitoarea venea cu mătura și fărașul. Pendula bătea solemn opt. Popescu fresări cu un suspin de ușurare și zise foarte grăbit:

— Vai Doamne, opt... opt și directorul meu știi

cât e de afurisit, domnule Iosipovici... Imi pare ne-  
spus de rău că nu mai pot zăbovi, dar jupânul o  
să-ți spuie și ai să vezi cât e de... de interesant...  
Te rog din suflet, domnule Iosipovici, și... la reve-  
dere!... Spune-i tot, jupâne, și să ai toată încrederea  
în dumnealui că-i om de inimă...

Dădu mâna cu avocatul și chiar cu Șulăm, și se  
repezi afară parcă i-ar fi fost frică să nu-l cheme  
înapoi.

Iosipovici examinează câteva momente pe Șulăm,  
rece, nehotărât, până își aduse aminte că găzarul,  
deși zdrențeros, are faima de om cu stare. Atunci  
se mai însenină, îi arată un scaun să șează și apoi  
îl întrebă cu glas mătăsos și frecându-și iar  
măinile :

— Ei, ce-ai păjit, bătrâne ?... Te-a bătut cineva ?...  
Că te văd cam scărmanat...?

Șulăm se așează, fără curaj. Plecarea instituto-  
rului îl opărise, oricât își zicea în gând că slujba-i  
slujbă... Despre Iosipovici știa că nu ține legea și  
nu mănâncă cușăr, prin urmare e ca și un străin...  
Se scărpină în cap și nimeri peste cucuiele care  
iar începură a-l durea. Privi în ochii avocatului,  
strălucitori de îmbărbătare profesională.

— M'a înșelat, domnule avocat, și m'a bătut —  
mormăi bătrânul cu o șovăire. Uite așa, fără nici  
o vină... din senin...



— Hm... da, negreșit — făcu Iosipovici, devenind grav, ca să arate cât de mult se interesează de soarta clientului. Da... Dar ar fi bine să-mi povestești mai pe larg, tot... Nu te sfii deloc !... Avocatul e ca și duhovnicul.

Ii zâmbi foarte dulce, cântărind în sine dacă o fi având gazarul destule parale să plătească un onorar mai serios... Șulăm, înfierbântându-se, își pierdu șirul, vorbi verzi și uscate, încât avocatul trebui să-l întrerupă :

— Perfect... am înțeles tot, dar cui ai dat gazul, cine te-a bătut ?

Șulăm se uită la el bănuitor și zise :

— Adică nu ți-am spus ?... Apoi cine să fie, nu-ți închipui ?... Miliță Dogaru !

Iosipovici nu-și putu ascunde un gest de mirare. Intr'o singură clipire își făcu socoteala că el, care trăește din prietenia lui Dogaru, susținând asemenea reclamație împotriva binefăcătorului său, și-ar zdrobi cariera și s'ar face imposibil în orașelul acesta... Astfel, în clipa următoare, zise plin de uimire :

— Miliță Dogaru ?... Nu se poate !... Avocatul, zici ?... Conu Miliță ?... Peste puțință, domnule !... O lume întreagă îl cunoaște om pașnic, milos și suflet de aur...

Șulăm îngălbeni și se sculă în picioare, bolborosind :

— Dumneata zici că nu se poate, dar eu simt și acumă că s'a putut... M'a umplut de sânge... și... uite mâneca hainei...

Iosipovici, ca să-și birue încurcătura, își aruncă ochii pe biurou după ceva, zicând :

— Și-acum ce vrei d-ta?...

— Ce vreau? făcu Șulăm aproape indignat. Apoi de ce am venit eu aci?... Și d-ta de ce ești avocat?...

Răspunsul și mai ales tonul găzarului enervă pe Iosipovici. «Vorbește cu mine parcă i-aș fi slugă» se gândi dânsul. «Nu-i de mirare că Dogaru l'a luat la palme... O fi fost necuviincios de l'a scos din jâfâni...» Totuș se mai stăpâni :

— Avocatul nu te poate învăța ce să faci d-ta, ci numai cum să faci!

— Eu nu știu chițibușerii de-astea, că de-aș ști n'aș mai fi venit deloc la d-ta... Eu știu atâta că am mâncat bătae de pomană și nici măcar datoria nu mi-a plătit-o... Eu vreau dreptate!

Iosipovici înțelegea lămurit că Șulăm umblă să vâre zănanie între el și Miliță Dogaru și simțea că nu trebuie să se lase. Când în orașel sunt numai doi avocați, doar n'o să se dușmănească din pricina unui bătrân obraznic care, la urmă, o să-i



scoată ochii cu vre-un pol și o să plece pe aci încolo... Ar fi nebun să-și compromită el interesele pentru...

— Acultă, bătrâne — vorbi dânsul deodată, apropiindu-se. Ceeace vrei d-ta să faci nu-i nici cu-minte, nici frumos...

— Dar ce-a făcut dumnealui e frumos? întrebă găzarul repede.

— Dacă vrei să fii om de treabă, ascultă-mă pe mine — urmă avocatul, neținând seamă de întrebarea lui. Nu zic și recunosc chiar că, la o mânie, se poate să se fi iuțit și domnul Dogaru... Oameni sântem cu toții, nu-i așa? Dar, gândește-te bine, cu mâna pe conștiință, cine l'a supărat? De ce s'a înfuriat omul pașnic, stimat și iubit de toată lumea care îl cunoaște?... Ești cam aspru la vorbă, bătrâne, și de, nu toți oamenii sânt răbdători ca mine să-ți treacă cu vederea...

— Adică d-ta crezi că eu sânt de vină? se holbă Șulăm.

— N'am spus că numai d-ta, Doamne ferește! protestă avocatul. Nu!... Am dorit doar sa-ți arăt că nimeni nu lovește fără pricină, adică fără să fie provocat, și cu atât mai puțin conu Miliță... Cât că te-ar fi înșelat, nici să nu mai spui nimănui, fiindcă domnul Dogaru e o persoană cu avere și cu greutate, însfârșit un om prea cinstit...

Șulăm se apucă cu mâinile de cap și încep să se tânguiască:

— Ai-vai... Dumnealui e prea cinstit, iar eu sânt necinstit pe munca mea și pe marfa mea, pentru că dumnealui nu vrea să-mi plătească...

Iși curmă brusc jelaniile și se apropie de Iosipovici cu niște scăpărări de ură în privire, continuând cu o voce înecată:

— Domnule avocat, văd bine că pe d-ta mai mult te doare conu Miliță Dogaru decât durerea mea.. Dar eu vreau dreptate, domnule avocat! Eu pentru dreptate am venit la d-ta!

— Iar eu sânt dator, înainte de-a lua un proces, să arăt omului calea cea bună! răspunse avocatul jicnit.

— Mai bine nu mi-ai arăta nimic, că pricep eu unde bați d-ta! strigă Șulăm aprins.

— Omule, eu am foarte multă răbdare, dar nu uita că toate obrăznicile au margini! zise Iosipovici deabia stăpânindu-se și încheindu-si nasturii hainei. Când te învăț cum e mai frumos și mai...

— Ți-am cerut eu să mă înveți? se răsti găzarul furios. Eu îți cer să-mi faci o jalbă... eu cer dreptate... eu...^

— Ei, destul, s'a isprăvit! izbucni Iosipovici. Am terminat cu d-ta! Dacă nu știi ce-i omenia, aide, imediat să eși afară!



— Nu ies! se încăpăţână Şulăm, fără să-şi mai dea seama ce zice. Nu vreau să ies!... Să-mi faci jalba că de-aceea ești avocat!... Până nu-mi faci nu ies!

Iosipovici sări înţepat parcă i-ar fi tras o palmă:—

— Ce?... Ce?... Nu ieși?... Cum ai zis?... Din casa mea?...

Il înhăţă de guler și îi făcu vânt spre uşă. Atunci însă Şulăm, clocotind de revoltă, prinse a ocări și a răcni:

— Ruşine să-ji fie, domnule! Asta-i dreptatea... asta...

Iosipovici se repezi la dânsul și-l plezni cu dosul mâinei peste gură gâfăind:

— In casa mea... mă insultă?... Aa, derbedeule!... Mă și insultă?... Eși afară tâlharule!... Afară!... Marș!

Il scoase din odae în pumni și palme, jipând tot mai furios:

— Afară, obraznicule!... Ticălosule!... Nemernicule!...

Auzind gălăgia, nevasta avocatului sosi la fața locului, disperată, și se agăță de brațul bărbatului:

— Astâmpără-te, Mișule, să nu-l omori!... Știi că ai mâna grea, Mișule, vrei să te nenorocești pentru un tâlhar?...

Şulăm se rostogoli pe scară, cu măsurile în mână, și se trezi tocmai lângă bidoanele pe care le lăsase afară.

— Va să zică iar bătae?... Numai bătae?... Bine... Mie nu mi-e frică... Eu vreau dreptate... O să vedem dacă-i dreptate...

Eșind pe poartă, cu cobilița pe umăr, mormăia amenințător:

— Adică așa merge? Cu bătae?... Așa crezi d-ta?... Crezi că eu n'am gură?...

## 3.

Nu simțea nici o durere, într'atât îi era sufletul otrăvit de revoltă. Mergea foarte grăbit, fără să-și dea seama unde se grăbește, și cotea din stradă în stradă cu o siguranță deplină... Deabia în fața judecătoriei de pace, văzând niște grupuri de țărani care-și așteptau rândul, se gândi că nu poate intra cu bidoanele. În acelaș moment însă își zise că prăvălia grecului e numai la câțiva pași și că grecul e om cumsecade. Iși lăsă gazul în seama prăvăliașului și alergă la judecătorie. Trecu printre oameni ca și când n'ar fi văzut pe nimeni...

În sala de așteptare furnicau împricinați și funcționari. Șulăm prinse din aer vorbele unui practicant tânăr, cu degetele murdare de cerneală, cu creion după ureche și cu dosare subțioară:



— Domnul judecător?... Da, da... a venit... adineaori...

Bătrânul se năpusti asupra practicanului:

— Domnule.. domnu... Eu am o jalbă la domnul judecător pentru bătai...

— Pe coridor înainte, ușa a treia, stânga — strigă practicanul, fără a-l privi măcar, continuând mai încet o convorbire cu un țaran chiabur dela care nădăjduia ceva.

Nici Șulăm nu-i ceru alte deslușiri, ci o luă repede pe coridor, numărând cu mare grije ușile de pe mâna stângă. A treia era păzită de un aprod mustăcios, cu degetele pe clanță, înconjurat de câțiva oameni îmbătrâniți de așteptare.

— Am o jalbă pentru bătai — zise Șulăm cu o mândrie de erou, făcându-și loc cu coatele și dându sa între peste paznicul care îi puse mâna în piept, acoperind ușa cu tot corpul.

— Stai, jupâne, hoo... c'aici e cu rânduială! făcu aprodul, supărat. Don' judecător deabia a sosit și are de lucru cu don' grefier... Puțină răbdare! adăogă apoi mai indulgent, aruncând o privire blajină spre un țaran cu capul gol care îi strecorase adineaori câțiva lei.

— Bine dar eu sânt grăbit că-s negustor—stăru Șulăm.

— Oi fi, nu zic, se poate... Parcă dumnealor nu-s ?

sfârși aprodul liniștit de tot, cu un zâmbet de complicitate spre țăranul său.

Șulăm stătea pe spini. Se uită împrejur și întâlnește numai ochi resemnați. Pricepu că trebuie să aștepte și porni să se plimbe de ici-colo prin coridor, mormăind în neștire.

Din sala de așteptare venea mai gros murmurul oamenilor... Lui Șulăm i se părea că vremea nu se urnește din loc oricât grăbea el pașii. De emoție și nerăbdare îi asudase capul și perciunii de pe tâmple i se înmuiaseră. Incercă să-și rânduiască gândurile ca să poată povesti lămurit judecătorului ce a pățit, și nu izbutea. .

Apoi, văzând că țăranul intră, se apropie iar de ușa, cu o privire implorătoare spre aprodul fără milă care îi răspunse printr'o ridicare de umeri semnificativă. Luminat deodată, se dădu puțin mai la o parte, scormoni o bancnotă unsuroasă dintr'un buzunar ascuns și i-o strecoră în palmă.

— Numai nițeluș, jupâne.. numai decât îți vine rândul și d-tale că ești bătrân și necăjit — zise aprodul, pipăind hârtia, împlânzit.

Însfârșit Șulăm se pomeni în fața judecătorului, om slab, galben, fără mustăți, cu părul lins, așezat în dosul unui biou de sub care i se întindeau afară ghetele foarte lustruite. În picioare, lângă



biurou, stătea grefierul, vânjos și negricios ca un urs... Judecătorul se uită întrebător la Șulăm.

— Domnule judecător, eu am venit să mă jeluiesc că m'a înșelat și m'au bătut... Uite că-s plin de sânge și capul îmi duduie...

— Povestește! rosti judecătorul numai din buze cu glas obosit și coborând alene ochii într'un dosar.

Șulăm, turburat de glasul judecătorului și mai ales de privirile puțin batjocoritoare ale grefierului, începu să vorbească repede, fără șir, deabia reușind să-și descurce pățaniile... Când tăcu, judecătorul întrebă cu acelaș glas și fără să mai ridice ochii din dosar:

— Martori ai?

— Martori? se holbă Șulăm. Adică halul meu nu e destulă mărturie?... Martori trebuie?

— Firește... Altfel de unde să știe judecata cine te-a bătut?

— De unde să știe? se aprinse bătrânul. Apoi judecata să se uite la mine și să știe!

— Da? făcu judecătorul plictisit. D-ta crezi că noi numai pe d-ta te avem aici... așa crezi?

— Eu am mâncat bățai, domnule judecător, și nu se poate...

— Ce nu se poate? se roși judecătorul. Așa mâine s'ar putea să te bați cu cineva undeva și pe

urmă să vii să te plângi că te-am bătut eu sau dumnealui... Legea cere martori!

— Legea?... Apoi asta-i lege? răbufni Șulăm, fierbând de indignare. Adică omul pașnic să umble veșnic cu martori după el că altfel legea nu-lapără de bătăuși?

— Asculă, omuie, d-ta să ne mai slăbești cu teoriile, că noi nu avem vreme de conversații—zise judecătorul stăpânindu-se. Ori aduci martori, ori pleacă pe-aci încolo și nu ne mai încurca!

— Cum să plec?... Eu nu plec!.. Eu vreau dreptate! strigă deodată ovreiul, simțind că îi fuge pământul de sub picioare. Apoi cu părtinire nu-i dreptate, domnule judecător!.. Adică pentru că dumnealor sânt avocați pot să bată pe oameni și judecata îi acopere?

— Aide, ajunge!.. Eși! șopii judecătorul răgușit, sculându-se în picioare. Asta-i obraznicie!

— Ce obraznicie?... Ce să ies?... Trebuie să-mi faci dreptate!.. D-ta însă o împarți după obraz, domnule!.. Asta... asta... nu...

— Domnule grefier, acest individ m'a ultragiat în exercițiul funcțiunii!.. Il declar arestat! zise judecătorul potolindu-se brusc și plin de demnitate. Te rog să ieai măsuri să fie la dispoziția judecății!

— Ce?... pe mine? răcni Șulăm. Adică tot pe mine?... Asta-i dreptate?... Asta-i...



Grefierul îl înhăță de umăr, șoptindu-i apăsat la ureche:

— Destul, jidane!... Lasă gura că altfel te pun în fiare!

Il scoase afară de spate, în vreme ce Șulăm, uluit, bâiguia:

— Ce?... Ce?... Asta-i dreptate?... Dreptate?...

#### 4.

Indată ce ajunse în coridorul întunecos, Șulăm se desmeteci și întrebă jalnic pe grefierul care îl aducea de braț să-l dea în seama unui jandarm:

— Ce-am făcut eu, domnule?... Adică eu...

— Lasă c'ai să vezi numai decât! zise grefierul cu dispreț. Ai să te sature de obrăznicie!

În sala de așteptare, înțesată de gălăgia mulțimii nerăbdătoare, grefierul strânse mai tare brațul lui Șulăm și răcni cu măreție:

— Hei, jandarm!

Frământarea de glasuri se curmă o clipă, oamenii se dădură la o parte speriați, iar de lângă ușa sălii de ședințe răsună respectos răspunsul jandarmului:

— Prezent!

— Uite-l! strigă grefierul, marțial. Și ia seama bine: a ultragiât pe domnul judecător!

Chiar atunci, pe ușa dinspre stradă, bătută de soare, intră avocatul Miliță Dogaru, cu o servietă grea subsuoară, cu pași rari de om mare. Auzind ultimele cuvinte ale grefierului, întrebă în trecere:

— Ce ultragiu, amice?

— Iacă, jidanul ăsta a fost obraznic cu șeful...

Dogaru se opri și se uită la Șulăm, lung, cu niște ochi micșorați de nedumerire. Șulăm tremura din genunchi. Mânia i se stinsese în inimă. O frică dureroasă îi gălbenea obrajii... În privirea lui pâlpăia atâta îngrijorare și umilință că avocatul întoarse capul și, luând brațul grefierului, porni repede spre cabinetul judecătorului.

Șulăm lăsă ochii în pământ, fără nădejde. De-acum i se părea că toată năpasta lumii are să se abată asupra lui... Se simțea vinovat în adâncul sufletului său și se mira cum a putut el, om bătrân și cu socotală, să-și piarză mințile până într'atâta... Dacă nu se iuțea cu Miliță Dogaru, nu se întâmpla nimic... Și baremi de-ar fi folosit ceva!... Dar s'a ales numai cu bătăi și cu rușine și Dumnezeu știe ce-l mai așteaptă... Singur nu pricepea ce i-a venit să se fudulească cu un om de treabă ca Dogaru care și acuma, dacă ar vrea, l'ar putea scăpa din belea cu două vorbe spuse cum trebuie... Și încă pentru un fleac de parale! Parcă Miliță Dogaru ar fi omul care să se lăcomească la sărăcia lui!... Degeaba,



când vrea Dumnezeu să te pedepsească, trebuie să tragi ponoasele...

— Ia treci mai colea în colț — îi zise jandarmul mânios.

— Trec, domnu jandarm, cum să nu trec — murmură Șulăm, grăbit și umil, oftând apoi prelung, cu ochii în tavan.

Peste vre-un sfert de ceas, Șulăm văzu iar pe Miliță Dogaru cu grefierul și deodată fu cuprins de frică și de o nouă licărire de speranță, mai cu seamă că amândoi veneau drept spre dânsul.

— I-ascultă jupâne — îi spuse grav grefierul. Domnul judecător a binevoit să te ierte de data asta, deși ai fi meritat să înfunzi pușcăria pe cât ai fost de obraznic... Ai însă noroc că a venit și conu Miliță să se roage pentru d-ta, că altfel... Dă-i drumul, jandarm, să se ducă dracului!

Șulăm crezu întâi că n'a auzit bine, dar întâlnind privirea lui Dogaru, înțelese și, cu ochii înecați în lacrimi de recunoștință, bolborosi:

— Coane Miliță... să trăești... să-ți dea Dumnezeu sănătate... că ești suflet bun... să-ți dea Dumnezeu...

— M'ai lăsat fără gaz, Șulăm — zise avocatul cu un zâmbet pușin tulbure. Du-te degrabă și măsoară câteva chile c'apoi Duminecă o să-ți plătesc tot, omenește... Dar să nu cumva să mă lași fără gaz pentru diseară că pe urmă ne supărăm...

— Vai de mine, coane Miliță... eu să te las pe d-ta?... Să trăești și să-ți dea Dumnezeu...

Nu isprăvi vorba. Eși glonț în stradă, se repezi să-și ia bidoanele și, fără a se uita în dreapta sau în stânga, se duse ață spre casa avocatului Miliță Dogaru. Când intră pe poartă îi curgeau nădușelile pe tâmple. De bucurie nu mai simțea nimic, doar buzele-i arse mormăiră mai domol:

— Gaz!... Hai gaz... Gaaaz!...

---





## LA URMA URMELOR...

Ignat Pascu, directorul proprietății, își smulse deodată nasul din dosar parcă i-ar fi căzut în creștetul capului un strop de apă în clocot.

— Dorina! murmură dânsul, trăgând cu urechea. Ce caută nevasta mea la Faranga?

Faranga, divorțat, bogat și încă în floarea vârstei, era directorul embaticurilor și făcuse curte Dorine până deunăzi, când Pascu i-a prins mai-mai asupra faptului, dar i-a iertat, fiindcă se feria de scandaluri și, ca om cu socoteală, n'a vrut să-și strice liniștea și casa din pricina unui prieten necinstit... Și totuș acuma auzia limpede glasul Dorinei în biuroul embaticurilor, despărțit numai printr'o ușă condamnată, de cabinetul directorului proprietății. De indignare, Pascu încremeni pe scaun, lângă masa



de scris încărcată cu dosare; și fu silit astfel să asculte cu luare aminte uneltirile vinovaților. Era singur în biurou; dar pe fereastra plouată îl pândea de-afară o zi morocănoasă de sfârșit de toamnă.

Alături glasurile prindeau din ce în ce mai mult curaj:

— Nu mai pot fără de tine — oftă Faranga, gros și cu foc. Trebuie să ne întâlnim undeva, altminteri să știi că mă omor!

— Sânt nenorocită și desperată — se plânse îndată Dorina. Dar cum să ies în oraș, desbrăcată? Judecă și tu, micule... A venit iarna și n'am nici haină, nici blană ca lumea... Iți închipui cât de greu îmi vine să-ți spun asemenea neazuri și totuș, trebuie să-ți spun, căci te iubesc...

Pascu, într'un acces de revoltă, făcu o mișcare scurtă cu scaunul, hotărât parcă să-i prindă a doua oară; chibzuiala și curiozitatea îi stăviliră repede avântul. Totuș, din pricina sgomotului, dincolo glasurile amuțiră și deabia după o pauză prudentă se ridică iarăș, fricoasă, șoapta lui Faranga:

— Mi se pare că-i aici Ignat...

— Nu se poate, te înșeli -- îi răspuse Dorina cu siguranță. L'a chemat secretarul general. Mi-a spus aprodul... N'ai grijă...

Apoi, cu încetul, convorbirea reveni în făgașul de adineaori. Faranga îi dădea zor cu întâlnirea și

Dorina se plângea că e desbrăcată... Insfârșit, cu multe precauții, ca să n'o jicnească, el o rugă să primească un cadou de câteva mii de lei, iar ea, foarte bucuroasă și protestând că nu se poate, primi. Din nenorocire însă Franga nu avea bani la dânsul și-i ceru voie să-i trimită mâine. Bucuria Dorinei se mohorî pe dată căci trimiterea era plină de primejdii, fiind înconjurată numai de spioni de-ai lui Pascu, și... In cele din urmă tot ea găsi mântuirea: Faranga să puie plicul cu cadoul în mâneca răsfrântă dela paltonul lui Pascu care, zevzec și nătăfleț cum l'a lăsat Dumnezeu, n'are să bage de seamă nimic. Faranga, mai puțin îndrăzneț, încercă să-i explice că nu-i bine să te joci cu focul, până ce Dorina îi alungă temerile printr'o sărutare sgomotoasă, însoțită de făgăduința solemnă că în mâneca lui Pascu va găsi și răspunsul ei, care va hotărî ceasul fericirii lor stingherite de atâta vreme..

Sătul de câte auzise, Pascu se sculă în picioare și trânti un teanc de dosare pe biuro. Mânia i se potolise, lăsându-i în inimă o amărăciune apăsătoare. In cabinetul lui Faranga se înjelenise o tăcere fierbinte din care pe urmă se destrămă un foșnet și o șoaptă:

— Du-te, măicuță... a venit Ignat...



Peste câteva clipe, Dorina intră strălucitoare la Pascu și-l sărută prelung.

— O, micule, cât muncești tu pentru nevestica ta !... Ai avut vreo supărare de ești așa de abătut ?

Indrăzneala ei îl dezarmă cu desăvârșire ; îi răspunse încurcat :

— Nimic... de-ale slujbei... secretarul general..

— Așa-i slujba, micule — oftă ea cu compătimire de teatru, adăogând însă imediat, foarte veselă : Am trecut pe-aici numai să-ți spun o veste minunată... Știi, am fost pe la mama, chiar de la ea viu, și i-am cerut dela obraz vreo zece mii de lei ca să mă îmbrac de iarnă... De ce să te mai plictisesc pe tine când mama, slavă Domnului, are destule parale ?... N'am făcut bine ?

— Da,.. mama are — zise Pascu mai nervos, cotrobăind într'un sertar, ca să nu izbucnească.

Dorina mai ciripi vreo cinci minute, încântată și fericită. Apoi plecă fredonând, lăsând în urma ei o dâră de parfum.

Pascu rămase uluit, cu ochii după ea, gândindu-se ce să facă acuma ? Se sbuciumă zadarnic ; nu se putu hotărî. Știa însă că Dorina va minți, se va jura, va protesta și-l va convinge că nu-i nimic adevărat. Dacă a fost ea în stare, după ce a iertat-o ca un cavalier, să mai vie la minister și să între la Faranga, fără teamă și fără rușine... De-



altfel după amiazi, Dorina aduse iar vorba despre mă-sa, povestindu-i din fir în păr cum a luptat până ce i-a smuls făgăduința că-i va da negreșit banii, încât Pascu trebuia să-i mulțumească frumos că l'a scăpat de niște cheltueli așa de urgente.

A doua zi, la biuro, scoțând capul după un servitor care adormise pe coridor, Pascu zări pe Faranga umblând de ici-colo, grăbit și nerăbdător, și înțelese că într'adevăr vrea să se țină de vorbă. Întâi se supără și se gândi să-l tragă la răspundere, dar pe urmă, cumpănind bine lucrurile, își duă seama și, punând subțioară câteva dosare, porni la secretarul general.

Se întoarse tocmai peste o jumătate de oră și, cu bătăi de inimă, se aruncă la paltonul ce atârna nevinovat în cuier. Și în mâneca răsfrântă găsi un plic și în plic, înfășurate într'o duioasă scrisoare de dragoste, zece hârtii noi de câte o mie. Atunci Pascu se așeză la biuro, citi scrisoarea cu atenție, se ridică iar în picioare și stătu un răstimp, uitându-se spre fereastră, cu banii într'o mână și cu răvașul de iubire în cealaltă. Apoi brusc deschise un sertar și ascunse hârtiile într'un regulament de împroprietărire, iar scrisoarea o rupse în bucățele foarte mici și o svârli în foc, mormăind cu o strângere din umeri:

— La urma urmelor... Să vedem... Adică de ce să-mi fac eu atâta inimă rea?

În poarta ministerului, eșind dela slujbă, se întâlnește cu Faranga, dar trecu nepăsător, legănându-și ca de obicei mâna dreaptă... Acasă nevastă-sa îl întâmpină în antreu și cu mare explozie de drăgălășie, îi ajută să-și lepede paltonul și se grăbește să i-l scuture cu însăși mânușița ei și să-l perie cu măturica, înainte de a-l agăța în cuier. Pascu îi mulțumi și intră liniștit în sufragerie. Dorina îl ajunse din urmă, repede și cu drăgălășia potolită... Potrivindu-și șervetul la gât, bărbatul o întrebă, îngrijorat:

— Unde mi-ai pus paltonul, dragă, că am niște hârtii oficiale?

Femeea îi aruncă o privire disprețuitoare:

— Poate dorești să ți-l servesc la masă?... Vezi, așa ești tu... Niciodată nu știi să prețuești o gentilețe...

Apoi toată după-amiaza Dorina se perpelii și bufni fără astâmpăr. Totuș la cină, Pascu îi mai zise, ca din întâmplare:

— Ei, ce-ai făcut cu mama? Ți-a dat banii?

De data aceasta însă Dorina izbucni:

— Firește, eu să mă milogesc și d-ta să huzuiești... Destulă rușine că nu ești capabil nici măcar să mă îmbraci, de-am ajuns să nu mai pot eși pe stradă! În schimb scandaluri de gelozie știi să-mi



faci... Eheii, proastă mai sânt eu, bine a zis cine a zis !

Pascu înghiți ca un filozof și pe urmă dormi scăldat.

Dimineața, mergând la slujbă, își pipăi mâneca să vadă de nu-i duce lui Faranga vreo somație. Pe la zece îl chemă ministrul și-l ținu zece minute. Când se întoarse, își găsi paltonul pe jos, cu cheo-toarea ruptă, iar alături auzi pe Faranga răcnind la cineva și bătând cu pumnul în masă...

Trei zile gustă Pascu plăcerea sbuciumărilor altora. A patra zi însă, cântărind o rezoluție pentru o chestie încurcată, se pomeni cuprins de îngrijorare. Dăduse adineaori peste hârtiile de o mie și acuma îi veni în minte că afacerea aceasta nu se poate opri aici. Odată și odată trebuie să se afle că banii lui Faranga s'au înpotmolit în mâneca lui, și atunci?.. Și baremi de-ar fi păstrat scrisoarea de dragoste!

La masă, în vreme ce Dorina, tăcută și melancolică, stătea cu privirea în farfurie, Pascu îi zise cu blândețe:

— Mi se pare că mama ta nu se mai îndură să te ajute?

Dorina ridică ochii, înțepată și gata să-l fulgere. Dar el, cu o energie neobișnuită, o domoli și urmă:

— Mama ta ți-a făgăduit și nu ți-a dat, eu nu



ți-am făgăduit și uite... ți-am făcut rost... ca să nu mai fii desbrăcată...

Iși șterse gura cu șervetul, scoase portofoliul, numără banii și-i întinse peste masă cu un zâmbet de cuceritor. Dorina se uită o clipă cu spaimă la dânsul, apoi alergă și-l îmbrățișă, gâlgâind:

— O, micule drag, iartă-mă... inimă de aur...

Casa se umplu iar de veselie și de planuri de cumpărături. În amurg însă Dorina căzu pe gânduri și îl întrebă de unde a luat atâția bani? Pascu improviză o minciună complicată și ea îl crezu, dar cu o fluturare de surâs în colțul buzelor.

A doua zi Pascu plecă la minister mulțumit ca înainte de a-și fi prins nevasta cu Faranga. Deabia în biourou își aduse aminte de măneca paltonului. O pipăi cu încredere și înlemni. Descoperi un plic mititel, fără adresă și nelipit, iar înlăuntru numai trei cuvinte: «Ești zevzec! — Dorina».

— Uite fericirea mea — își zise Pascu, înseninat, punând plicul la loc.

Se duse îndată la arhivă, după un dosar, ca să poată Faranga să-și ia răspunsul. Se întoarse înapoi fluerând ca un copist amorezat. Când să se așeze însă la biourou, îi răsări în minte o întrebare: de ce oare n'a fost pe plic nici o adresă? Se uită spre palton și văzu că Faranga umblase la scrisoare. Acuma îi părea rău că n'a examinat mai

deaproape plicul. Dar Faranga i-a bojit de tot mâneca... Vrând s'o potrivească simți ceva. Plicul. Va să zică Faranga l'a citit și l'a pus înapoi?

Pascu rămase cu plicul în mână și cu o îndoială nouă în suflet. Nu mai știa ce ține între degete : fericire sau nefericire... Apoi, ridicând din umeri, resemnat, aruncă plicul în foc, murmurând :

— La urma urmelor...

---





## CÂNTECUL LEBEDEI

Am iubit-o...

Era micuță, și albă, și gingașă, și blândă... Buzele ei zâmbeau mereu, mereu, dar zâmbetul îi părea adumbrat de o melancolie stranie care-i lăcrima veșnic în ochii albaștri-gânditori... Șapte ani n'am văzut tristețea sufletului ei! N'am vrut sau n'am putut? Nu știu... Când am descoperit-o însă, era prea târziu. Până atunci parc'am umblat cu ochii închiși, orbiți sau îmbățați de fericire... Fericire, fericire! Cumplită mai este uneori îmbrățișarea fericirii!

Era tăcută și plăpândă ca o floare sfioasă, pripășită într'un pământ străin. Asculta cu ochii mari, mirați, și parcă nici nu înțelegea potopul vorbelor mele de iubire veșnic nerăbdătoare, veșnic lacomă,

veşnic aceeaşi. Imi era însă mai dragă așa. Uluirea și nepriceperea îi dădeau o înfățișare de naivitate copilărească și o nevinovăție care-mi tulburau neîncetat sufletul și simțurile. Trecuseră ani de când era nevasta mea și mereu părea o fetiță nedumerită, mereu avea farmecul noutății. Mă simțeam bărbatul cel mai iubit din lume și cel mai fericit, fiindcă toată ființa mea n'o mai râvnea decât pe Anișoara.

De ce n'a rostit gura ei o șoptă de dragoste niciodată? In șapte ani de zile niciodată!... Ca și când i-ar fi fost frică sau rușine... Primea sau poate suferea sărutările mele, se cutremura uneori sub năvala lor furtunoasă, dar niciodată nu și-a pierdut cumpătul, nici o tresărire de patimă nu i-a grăbit bătăile inimii... Niciodată! Și până azi eu n'am băgat de seamă!... Atât de mult am iubit-o, atât de mult mă îngâmfase fericirea!

Am întâlnit-o întâia oară într'o zi de primăvară, într'o căsuță albă, veselă, modestă... Imi aduc aminte lămurit toate amănuntele... Era îmbrăcată cu o rochiță ca cerul, presărată cu floricele mărunte vinete-închise. Avea un trandafir alb în piept și altul în părul de aur răzvrătit în cârlionți sburdalnici. Ședea pe o canapea veche, cam hodorogită, și razele soarelui, dând buzna pe fereastra mică, prin perdele scrobite de dantelă ieftenă, o căutau

parcă înadins pe ea, i se încurcau prin păr, îi îmbujorau obrajii bucălași, îi sărutau buzele întredeschise într'un surâs sglobiu, trandafiriu, în care nu se zărea nici urmă de melancolie...

N'am schimbat cu ea nici o vorbă, dar inima toată mi s'a umplut cu chipul ei. O priveam numai pe furiș, înfricoșat poate de frumusețea ei, de zâmbetul ei, și pizmuiam grozav razele care o mângâiau în dragă voe și a căror mângâiere ea o sorbea ca o alintare de dragoste.

A doua zi însă am și cerut-o de nevastă...

Părinții ei au fost încântați. Vai de mine, atâta cinste, atâta noroc! Erau doar oameni nevoiași, fata n'avea un ban zestre, pe când eu...! Mi-au dat-o. Cum să nu mi-o dea? O, Anișoara, ce fericită va fi când va afla!

Deabia pe urmă i-am spus și ei că o iubesc și o vreau de soție. Pe urmă, adică după ce m'am asigurat de un sprijin puternic. Altminteri n'aș fi îndrăznit să mă apropiu. O iubeam prea mult...

Glasul meu nici n'a mirat-o, nici n'a spăimântat-o. A ridicat ochii spre mine, foarte încet, și mi-a răspuns scurt:

— Da.

N'am mai avut puterea să mă stăpânesc. Am îmbrățișat-o nebunește într'o isbucnire de fericire. Și n'am băgat de seamă că glasul i-a tremurat și că'n



ochi îi pâlpaia o durere înlăcrimată care ar fi trebuit să mă neliniștească puțin... N'am mai putut vedea nimic. Iubirea mi-a înfășurat toată ființa cu un văl de mulțumire prin care nu mai străbătea nici una din bănuelile mărunte ce amărăsc viața oamenilor...

Și din clipa aceea am trăit ca într'un vis. Deseori mă miram cum de am putut trăi înainte s'o cunosc pe ea? In orice caz îmi ziceam că ceea ce a fost până atunci nici n'a fost viață. De atunci începe viața mea. Ea este viața mea. Ea... ea... Și-mi închipuiam că în minutul când ași pierde-o, m'ași prăbuși ca o ruină sfărâmată de uragan...

Am iubit-o atât de mult că nici prin gând nu mi-a trecut niciodată să mă întreb cât mă iubește ea pe mine sau dacă nu mă urăște... De vreme ce eu o adoram, am crezut că și ea trebuie să mă iubească. Asta e deseori credința amanților îmbătați de iubirea lor... Ce greșeală grea! Increderea nu se potrivește cu iubirea. Increderea te face egoist, îți înăsprește inima, îți turbură vederea. Iubirea adevărată însă trebuie să fie sfoasă, umilă și fricoasă. Orice atingere o doare, orice privire o cutremură, o aruncă în zvârcolirile geloziei. Numai gelozia te ferește de orbirea neroadă, de încrederea înșelătoare. Gelozia îți pune mereu întrebări, îți deșteaptă mereu bănueli... Gelozia e iubirea.

o Iubirea încrezută poate că nici nu e iubire?... Sau poate că e mai mult decât iubirea? Da, da, probabil că e mai mult. Cel puțin uneori... Gelozia, la urma urmelor, face comerț din iubire, găsind veșnic condiții: numai pe mine să mă iubești, la altul să nu râvnești... Pe când iubirea mea a fost necondiționată. Am iubit-o pentru că am iubit-o, iar nu pentru că m'a iubit ea sau nădăjduind că mă va iubi...

Caut explicații, simt... Poate chiar scuze... De aceea mă frământ... Cu toate că iubirea, oricât de mare, nu poate fi o vină și nici o părere de rău...

Eram mândru că o iubeam. Imi plăcea când, pe stradă sau la teatru, toată lume întorcea capul, când surprindeam privirile lacome în ochii bărbaților și invidia în privirile femeilor. Pe fața mea trebuie să fi stăpânit trufia și sfidarea. Imi venea să strig tuturor: este numai a mea!... Căci într'adevăr numai a mea era. Pășea blândă și indiferentă alături, de mine, parcă nici n'ar fi băgat de seamă că oamenii se închină în fața ei.

Numai odată s'a smintit în șapte ani, o singură dată... Luasem masa la un restaurant. Ea stătea gânditoare ca todeauna, puțin îmbujorată. Era mai frumoasă sau mi se părea mie? Ii vorbeam, în șoapte... Ii vorbeam de iubire, veșnic de iubire, în cuvinte înflăcărate... Și atunci i-am destăinuit întâia



oară că sufletul meu nu mai e însetat decât de o dorință. După ce sorbisem din dragostea ei, îmi trebuia acum un copil care să-mi perpetueze iubirea, care s'o înlănțuiască de mine pentru totdeauna... Mi s'a părut că tresare când mi-a înțeles dorința. Totuș nici nu s'a uitat la mine. Ochii ei au rămas așintii în gol, întrebători, stranii...

Tocmai în momentele acelea ușa s'a deschis sgomotos și în sală a intrat un grup de tineri țanfoși, spilcuiți, gălăgioși, printre care și doi ofițeri. Anișoara a întors privirea, poate fără să vrea, spre intrare. Un locotenent — înălțisor, subțire, cu părul negru lins, cu un profil uscat, mi-l amintesc foarte bine — s'a oprit brusc cu ochii la masa noastră. O clipire a stat așa, pe urmă s'a amestecat printre ceilalți, dar cu coada ochiului mereu la Anișoara, ca și când l'ar fi fermecat. Nu m'ar fi izbit zăpăceala ofițerului; eram doar obișnuit și chiar măgulit ca bărbajii să-și mângâie privirile în frumusețea soției mele. Anișoara însă s'a schimbat la față deodată, parc'ar fi lovit-o un trăznet din senin. S'a sculat drept în picioare, m'a apucat brusc de mână și mi-a șoptit nervoasă și poruncitoare:

— Vino... Să plecăm... Nu mai pot...

Și, cum eu eram nedumerit poate, s'a răstit aproape la mine:

— Nu 'nțelegi? Trebuie să plecăm... Altfel...



M'am supus fără nici o altă explicație. Era întâia oară când îmi cerea și ea ceva. Nici mai târziu n'am necăjit-o. Mă sâcăia puțin întâmplarea, mă rodea curiozitatea, dar n'am stăruit pentru lămuriri. Mi le-am închipuit singur. Desigur că'n privirea ofițerului a fost o îndărătnicie care a supărat-o sau a plictisit-o și poate ar fi scos-o din fire dac'am mai fi stat...

A doua zi însă un prieten, care fusese în aceeași sală, la altă masă, m'a întrebat zâmbind cu înjeles:

— Ei... v'ați împăcat?

Observase gestul Anișoarei și mi l'a explicat: locotenentul a iubit-o înainte de a se mărita cu mine, o mai iubește și astăzi...

Am râs cu poftă. Auzi! Un biet locotenent care a iubit-o și o mai iubește! Ridicol! Atunci când o iubesc eu, vrea s'o iubeasca și el!

Râsul meu i s'o fi părut neînjeles, căci a adăogat îndată mai serios:

— Dar și ea l'a iubit... Mult... Foarte mult...

Am râs mai tare. Ca un zevzec. Eram încredințat că omul vrea să mă facă gelos. Și mă simțeam atât de sigur... Deabia azi văd ce neroadă este în iubire siguranța!

Totuș seara am întrebat pe Anișoara, dar mai mult în glumă:

— Adevărat c'ai iubit un locotenent?

Și ea mi-a răspuns, privindu-mă drept în ochi, fără șovăire, poate chiar cu prea multă îndrăzneală, ca și când ar fi așteptat întrebarea:

— Da!

Simt și astăzi cum m'a săgetat acel «da» prin inimă. Dar numai o clipă. Mi se păruse o sfidare, un ghimpe care vrea să se înfigă în inima fericirii mele... L'am smuls însă repede, cu o sforțare hotărâtă. Adică ce-mi pasă mie acum dacă l'a iubit atunci? Trecutul nu mă interesează. Prezentul e al meu, și viitorul. În iubire numai prezentul are însemnătate. Cel ce zgândăre trecutul nu iubește cu adevărat.

Peste un ceas nu-mi mai rămăsese în suflet nici urma celui «da» supărător. În schimb, fără să-mi dau seama, am început să doresc cu mai multă îndârjire:

— Un copil! Un copil!...

Ii repetam într'una cuvântul acesta, ca un papagal neobosit. În cele din urmă parcă nici nu se mai sinchisea. Imi răspundea cu zâmbetul ei straniu, în care puteam citi și încurajare și nedumerire, și milă și dispreț, și plăcere și scârbă...

Au trecut luni, ani, și dorința mea a rămas moartă, o sărmană și zadarnică bătae de buze, o boare rece fără urme. Cu toate acestea n'am desperat.

Printr'o voință încordată am izbutit până azi în viață. De ce n'aș izbuti și aici?

O iubeam pe Anișoara acuma cu atât mai pățimaș cu cât dorința-mi flutura deșartă. Incepui să-mi închipueșc nerozii. Imi ziceam că trebuie să fie la mijloc vre-o gelozie de-a ei copilărească. Poate i-e teamă că, având copilul, aș iubi-o mai puțin, mi-aș împărți dragostea în două. Căutam să-i dovedesc că se înșală și o copleșeam cu mai multe mărturisiri. Poate că exageram. De aceea nici nu mă supăram când, uneori, în vremea din urmă ceva mai des, mărturisirile mele o indispuneau. Mă simțeam vinovat și-i ceream iertare.

Și ea tăcea mereu... Era în stare să stea zile întregi cu mine fără să scoată o vorbă. Cu ochii în gol, pierdută, cu gândul cine știe unde, sau poate fără nici o frământare în creeri, se oploșea într'un colț de canapea și tăcea. Cred că dacă n'aș fi stârnit-o eu, n'ar fi deschis gura niciodată. Da, da!... Acuma sunt chiar sigur că nu mi-a adresat cuvântul niciodată... În șapte ani de zile niciodată n'a avut nimic să-mi spună! Niciodată!... Cumplit! Eu care, când n'am cu cine palavragi, sânt în stare să vorbesc singur, numai să nu tac, îmi închipuesc că tăcerea e cea mai mare tortură în lume. Tăcerea e dureroasă ca o rană, și neagră ca moartea... Și ea tăcea mereu!



Apoi într'o seară, când am venit acasă, am găsit-o în pat, cu fața palidă și asudată, cu ochii aprinși și speriați. Părea pe moarte... M'a cuprins o tremurare grozavă. Am mângâiat-o, am acoperit-o cu sărutări și cu întrebări. O lăsasem doar sănătoasă dimineața, și acuma... În loc de răspuns, a închis ochii, obosită sau poate plictisită.

Dar suferea... Incerca să-și înăbușe suspinele și nu mai izbutea... Imi frângeam mâinile de grije și de compătimire. Cel puțin să-mi spună ce o doare, ce-a pățit, cum s'o ajut?... Tăcea ca totdeauna, sau răspundea cu ochii închiși, în vorbe reci: nimic, trece, lasă, destul... Și-mi făcea mereu semn s'o las în pace, căci îi trebuie liniște, numai liniște...

Imi fierbeau creierii. Nu mai puteam sta nepăsător, martor indiferent al durerilor ei. Era doar vorba de iubirea mea, de viața mea, de nădejdea mea...

— Să vie un doctor! Imediat un doctor!... Un doctor!... Doctor!...

Țipam ca un nebun, îngrozit de suferințele ei din ce în ce mai istovitoare. Ea însă atunci, cu o sforțare crâncenă, s'a ridicat în așternut, s'a uitat lung la mine — nu mai avea spaima de adineaori în ochi — și mi-a zis rece, rar, ca și când ar fi vorbit cu un dușman:

— Dacă chemi doctorul să știi că... mă omor!

Parcă mi-ar fi lunecat o șopârlă în sân. Ce-i asta? Ce înseamnă asta? Să mă revolt sau s'o compătimesc?... Nu știam ce să zic și ce să fac. Oare altul în locul meu, care n'ar fi iubit-o atât de mult, ce-ar fi făcut?... Pe urmă am privit-o înfricoșat, ca și când n'aș fi crezut-o în toate mințile, și am stat așa un răstimp, ca un bolovan... Pe urmă am început să simt că orbitele mi s'au muiat de lacrimi, m'am așezat la picioarele ei și am plâns domol ca ca un copil bătut pe nedrept.

Toată noaptea am petrecut-o la picioarele ei, plângând, în vreme ce ea se silea să adoarmă și nu putea de dureri, nevoită să geamă din când în când, spre dimineață tot mai des... Nu mă privea, nu-mi cerea nimic, nu-mi lua în seamă jalea, parcă nici n'aș fi fost acolo... Uneori își îndrepta ochii spre mine, dar fără să mă vadă... Sufeream și nu îndrăzneau să deschid gura. Imi era teamă că glasul meu, oricât de blând, va omorî-o... Aci ajunseseam în noaptea aceea de lacrimi!

Dimineața buzele ei au șoptit, parcă înafară de voința ei:

— Doctorul... doctorul...

Am alergat într'un suflet, l'am tras din pat, l'am adus în câteva minute... Când l'a văzut, s'a liniștit și mi-a făcut semn să-i las singuri. Am ieșit. Stăteam la ușă ca un câine credincios, ciulind urechile.



Ii auzeam gemătele, acuma mai grele, mai prelungi. Dar vorba nu i-o auzeam... Mi se părea mereu că moare și mă mustram că n'am rămas lângă ea să-i alin durerile măcar în ultimele clipe...

După o veșnicie a ieșit doctorul. Era palid și eș și avea broboane de nădușeală pe tâmples.

— A murit? strigai gătuț de desperare.

— Incă nu — murmură dânsul clătînând din cap.

Pe urmă mi-a povestit lucruri neînchipuite. Anișoara avea să fie mamă... (O, fericirea mea visată!) Dar se vede că n'a vrut... Sau n'a putut... Cine să mai știe?... Și a găsit pe cineva, care mi-a omorât nădejdea cea mare. A ucis-o cu precugetare, cu sânge rece și cu mână grosolană, și împreună cu ea mi-a otrăvit și iubirea, a svârlit-o în mormânt.

Doctorul vorbea rar, mișcat puțin, rostind pe nas cuvinte împopoșonate care încercau să înfrumusezeze o putreziciune îngrozitoare. Iar eu îl ascultam pricepând și nevoind totuși să pricep, ca un osândit care-și aude sfârșitul și tot mai caută vre-o speranță în ochii judecătorului, în mișcarea buzelor lui, în înșirarea vorbelor... în toate nimicurile mici ce întovărășesc o nenorocire mare. Il ascultam și ochii-mi plângeau și sufletul tot îmi atârna pe buzele lui cărnoase, crăpate, uscate, care se închideau și se deschideau într'una ca o amenințare gata să te înhațe.



— Trebuie să moară ? îl întrerupsei apoi deodată, oprindu-mi respirația, rugător și sgâlțâit de spaimă.

Întreruperea îl făcu să tresară, parcă l'ar fi smuls dintr'un făgaș pe care înainta cu siguranță. Mă privi cercetător, ca și când ar fi cântărit cât de grea poate să fie lovitura pe care aş putea-o înfrunta.

— Ești bărbat... Trebuie să fii tare — bolborosi pe urmă ridicând ochii peste capul meu, în tavan. Mai are să trăiască... câteva ceasuri... poate câteva ceasuri...

Când am îngenunchiat apoi lângă patul ei de durere, m'am simțit deodată iarăș stăpân pe mine. Nu mai plângeam, îmi storsesem desperarea din ochi. Să nu-și citească pe fața mea osânda.

— Curaj, Anișoaro, și încredere... Nu-i nimic grav.. Nimic... Nimic...

Mințeam cu convingere, mângâindu-i mâna și brațul ce zăcea moale și greu pe așternutul alb-zăpadă. Se uita la mine cu un zâmbet de superioritate care-mi spunea că ea știe tot, tot, că minciunile mele sânt de prisos... Iar în privirea ei acumă parcă licărea o milă sau ceva ce nu mai văzusem niciodată în șapte ani de zile. Surâsul ei straniu murise.

Părea că nici nu mai suferă. Nu mai ofta și nu mai gemea. Iși rotea numai ochii prin odaie ca și când și-ar fi luat rămat bun dela mobile, dela per-

dele, dela toate lucruloarele mărunte și neînsemnate cu care trăise atâția ani.

— De ce Anișoaro? De ce? o întrebai când privirea ei se opri în ochii mei, cu milă și durere.

Niciodată nu mă mai privise ca acuma. Niciodată!

Pe fereastră năvăli deodată soarele de dimineață, vesel, auriu, ștregar, și se așeză tocmai pe obrajii ei, se încurcă prin părul ei blond ca o primăvară. Și buzele ei parcă se aprinseră sub sărutarea razelor calde și 'n ochii ei răsări o tresărire blândă de speranță.

— De ce? De ce? îi șopteam într'una prosteste, cu ochii scăldați în lacrimi. Copilul nostru... fericierea noastră... De ce?

Căpșorul ei se odihnea ușor pe pernele albe, dantelate. Gâtul plin, rotunșor, alb parcă se mai întinsese pușin, se mai arcuise, ca gâtul unei lebede albe... O priveam întrebător și așteptam înfricoșat un răspuns. Imi trebuia un răspuns, o supremă lămurire... Era obosită. Oboseala cea din urmă. Deschise anevoe ochii mari în care pâlpăia chemarea morții. Câtă suferință și câtă milă cuprindeau acuma ochii ei frumoși!... Mă scrută lung, cu o privire în care gemea durerea și părerea de rău. Apoi ochii ei se închiseră încet, istoviți, parcă n'ar mai fi putut îndura lumina vieții. Și atunci buzele ei au murmurat cu o duioșie sinceră, nimicitoare:

— Nu te-am iubit niciodată...

## GHINIONUL

Intr'o sărbătoare, seara, la *Café Splendid*... Lume multă... Chelnerii alergau disperați, de ici-colo, legănând peste capetele mușteriiilor tăvi încărcate cu «consumații». Fum mare, gălăgie și mai mare, muzică... Eu, la o mescoară, singur, așteptam cu resemnare un biet șvarț comandat de două ceasuri.

— Imi dai voe? murmură cineva la spatele meu.

Intorsei capul:

— A, tu ești, Ioane?

Era Ion Popescu, șef de biurou și prieten vechiu pe care nu-l mai văzusem de câteva luni — un om mic, grăsun, cu capul rotund și creșteiul pleșuv, cu fața rotundă, cu ochii rotunzi, în niște haine cenușii deschise... Părea foarte abătut. Se așeză fără vorbă, punându-și pălăria nouă pe scaunul ce ne



despărțea. Apoi își șterse chelia de nădușeală, mă privi lung și blând, ca pe un duhovnic, și-mi zise puțin răgușit:

— Imi pare bine că te-am găsit... Am mare nevoie de un om, să-mi mai răcoresc sufletul!

Mă gândeam să-i spun o vorbă de compătimire sau de încurajare, dar nu-mi dădu răgaz:

— Nu-ți poți închipui, dragă, ce pacoste-i când se ține ghinionul de capul omului... Pare ridicol și, în realitate, e îngrozitor, îți amărăște viața, te nenorocește, te... te... te zăpăcește!

Incercai să-l asigur că înțeleg, deși nu înțelegeam nimic. El însă mă opri cu un gest:

— Lasă... ai să vezi... Am motive grave să vorbesc așa, căci de câtăva vreme ghinionul e umbra mea!... Dar ce-am păfit azi, mă pune pe gânduri... E prea mult!

Se încălzi și, ca să mă convingă mai bine, trecu mai aproape, pe scaunul ce ne despărțea, continuând:

— Acuma să vezi și să judeci... Aseară am avut la masă pe Crișan, trebuie să-l cunoști, un filfizon cu ceva parale și cu dungă la pantaloni... Imi vine prin casă mai demult, fiindcă nevastă-mea îl găsește interesant și bine crescut... Mie mi-e antipatic, dar nu puteam zice nimic, c'ar fi părut că-s gelos și eu am oroare de ridicol... Insfârșit, după cafea, nevastă-mea ce să mai născocoască? «Haidem la un

cinematograf, să ne distrăm!» Eu mă codeam, și cu gândul la pungă, și că eram obosit dela biou. Tu știi bine cât muncesc și cum sânt de conștiincios, încât nu-mi arde de petreceri... Ea hai, eu nu!

Atunci Crișan: «Fac eu cinste!» Ce să-ți mai spui? Nu mai aveam încotro... Am cedat... Ne-am dus. După cinematograf iar: trebuie să luăm ceva undeva, căci tot Crișan face cinste... Insfârșit, am ajuns acasă pela miezul nopții, frânt de nesomn. Totuși, cu gândul la biou, am potrivit deșteptătorul, ca de obicei, să mă scoale la șapte, să nu întârziu dela datorie... Azi dimineață mă trezesc, arunc ochii la ceas: șase. Mă întorc pe cealaltă parte și adorm îndată liniștit. Dar peste câțva timp, grija condicei de prezență mă deșteaptă iar. Arunc iar ochii la ceas: iar șase. Aoleu! Sar din pat ca fript., Desigur c'am uitat să întorc ceasul aseară și s'a oprit... Imi scormonesc din vestă ceasornicul de buzunar: era aproape nouă! Să-ți închipui capul meu!... Parcă n'aveam de ce? Peste zece minute condica se duce în cabinetul secretarului general și în condică lipsește tocmai Ion Popescu, șeful de biou, harnicul, conștiinciosul, punctualul Ion Popescu...

— Intr'un minut, dacă nu și mai puțin, am fost spălat, îmbrăcat... Numai gulerul să mi-l pun și haina... Când colo, iea butonul de unde nu-i! Caut pe noptieră, răscolesc patul, răstorn ligheanul... nu-



și nu-i! Insfârșit să mă mai uit și pe sub pat... Mă plec, îngenunchiez și simt o tăetură grozavă în genunchiul stâng... În genunche mi se înfipsese chiar butonul blestemat... Bine că l'am găsit, să pot pleca mai degrabă, să prind condica... Dacăș avea norocul să pun mâna și pe-o trăsura, aș fi salvat!

— Cobor în stradă implorând în gând pe Dumnezeu nenorociților... Tramvaiul, ce-i drept, trece pela poarta noastră, dar nu speram să-l pot lua, căci tramvaiul nu sosește niciodată când ești grăbit... Însă cum pășesc pe trotuar, iată tramvaiul, și încă gol!... Mă avânt cu ceasul în mână: «Slavă Domnului, mai am cinci minute!...» Conducătorul mă asurzește cu o sirenă hodorogită, vatmanul dă curent, pornim. Dau să plătesc, să scot portofoliul... Nu-i! Ingălbenesc. Atâta mi-ar mai lipsi, să-mi fi pierdut banii!... Caută-te prin haină, prin vestă, pe dinafară, pe dinlăuntru... Degeaba! Mi s'a furat! mă gândesc înfricoșat. În vagon sunt numai patru călători care par oameni de treabă; dealtfel nici nu m'am apropiat de ei... Pe jos nu-i! Atunci l'am uitat acasă, are să-l găsească servitoarea și, cum servitoarea-i ticăloasă de te fură din ochi... Într'o clipire m'am repezit la scară, am sărit din tramvai și am pornit în goană înapoi...

— Din fericire încă nu umblase nimeni în dormitor... Da, dar portofelul nu se găsește nici sub



perne, nici pe masă, nici căzut pe jos, nicăiri... Va să zică trebuie să fi umblat cineva! Incep să strig și să înjur. Nevastă-mea apare vopsită și indignată: «Ce-i nebunule? De ce faci scandal?» «Portofelul! Servitoarea!» răcnesc eu într'una disperat. «In loc să sbieri ca un măgar, mai bine l'ai căuta la tine, prin buzunare!» «Da ce? Nu l'am căutat? Crezi că eu sunt smintit?» mă răstesc eu mai furios, vârându-mi instinctiv mâinile adânc în buzunarele pantalonilor... Și ce să vezi! In buzunar...

— Portofoliul! întrerup eu zâbind înțelegător.

— Da, portofoliul... Ghinionul! Vezi d-ta, nu-l căutasem bine... Nu-i nevoie să-ți spun că eu n'am mai zis nici cât, și că nevastă-mea m'a petrecut până'n curte cu blagoslovenii... Ce-mi mai păsa? Bine c'am scăpat și să dea Dumnezeu să găsesc iar un tramvai... M'am postat încredințat în poartă... Ei bine, zece vagoane au trecut în jos și nici unul în sus, spre minister! De trăsură nici pomeneală... Insfârșit pe la nouă și jumătate aduce Dumnezeu un vagon în direcția mea, dar arhiplin încât scările se rupeau de oameni. Incerc eu să mă agăț, să mă îmbrâncesc... Nimic. Vagonul pleacă, eu rămân. Altă jumătate de oră, alt vagon, altă luptă să mă urc... El pleacă, eu rămân... Cred că în stația aceea am îmbătrânit zece ani...

— Dacă mai aștept tramvaiul, mă apucă aici

prânzul! îmi zisei în cele din urmă, resemnându-mă să pornesc pe jos. Atunci deabia se trezește și norocul meu și-mi scoate în cale o trăsură goală. «Hai, birjar, galop!» Chiar în galop m'a dus până la minister. Firește, ghinionul nu mă slăbește — n'am bani mărunți și birjarul minte că nici el n'are. Trebuie să-i dau un sutar pentru o cursă de trei minute...

Poarta ministerului închisă! Portarul nostru cu barba-i de mitropolit, nu-și arată chipul în geam... Bat discret, și nu vine! Bat mai cu inimă, și nu vine! Imi învinețesc pumnii până ce catadixește să apară și încă cu o mutra mirată și nedumerită. «Deschide omule, ori nu mă cunoști?» «Da... dar ce poftiți, don'sef?» «Condica s'a retras?» «Care condică?» «Idiot ești!... Condica de prezență!» Mă privește, mă cântărește, zâmbește amical. «Ce, don'sef, ați uitat că azi e sărbătoare și n'avem serviciu?»

— Mă mir că nu m'a trăznit acolo pe loc!... Așa era! Bărbosul avea dreptate! E sărbătoare... Numai un ghinion nebun poate face pe un funcționar să uite o sărbătoare!

— Statui cât stătui, dobîtocit, în fața portarului care desigur credea că sânt beat. Pe urmă plecai, necăjit, firește, pe nevasta-mea, care se interesează mai mult de pantalonii cu dungi ai unui filfizon,



decât de viața bărbatului ei... Eram hotărât s'o-muștrulesc... Prea am fost blajin cu ea totdeauna de mi s'a urcat în cap!

— Sosesc tocmai destul de îndârjit ca să-i pot face scena cuvenită... Poarta închisă. Altă poznă... De ce-i poarta închisă ziua'n amiaza mare?... Sun... Intr'un târziu vine servitoarea, deschide și, când mă vede, înlemnește. Mi-a trecut un fior prin inimă... Aici s'a întâmplat o nenorocire... Fata dă să fugă înainte, probabil să anunțe c'am venit. «Stai! Inapoi!» șoptii încruntat. Intru hojește. Trebuie să aflu, tot, acum ori niciodată!... Mă duc drept la iatacul nevastei. Incuia! Nu-mi mai dau seama ce fac... Bat. «Nu ți-am spus, proasto, că nu-s acasă pentru nimeni?» Era glasul ei. «Deschide imediat că-s eu!» Nu știu cât a trecut, dar m'am pomenit sdrăngă-nind cu pumnii în ușă. Furia mă sugruma. Simțeam că am să-i ucid pe amândoi, orice-ar mai fi pe urmă... Atâta ticăloșie! Atâta grozăvie!... Insfârșit deschide. Năvălesc înlăuntru și o găsesc, închi-puește-fi....

— Cu Crișan! zic eu compătimitor.

— Singură, dragă! Singură!... Asta-i culmea ghinionului! Și doar sânt sigur că nu s'a închis ea de florile mărilor în casă. Firește, mi-a înșirat explicații berechet, că așa și pe dincolo, dar eu, zevzec, nu m'am mulțumit și am stăruit într'una: «M'ai în-



șelat, mizerabilo! Unde ți-ai ascuns amantul?» Asta până ce am înfuriat-o și a început ea să răcnească. Atunci m'am potolit și mi-am dat seama cât am fost de caraghios... Nevestei mele i-e greu până ce începe scandalul, că pe urmă nu-i mai fii piept nici cu o companie de jandarmi. Fiindcă eu o răcăisem și mai ales fiindcă devenia tot mai amenințătoare, am crezut că e cuminte și înțelept să renunț la dejun și să-mi plimb ghinionul și foamea pe trotuarele pline de lume și de soare...

— In stradă apoi m'am liniștit deabinelea și am înțeles limpede că opintirile mele sânt zadarnice. Nu poți lupta cu ghinionul când te urmărește de aproape. Trebuie să te supui toanelor lui, să te faci mititel, și să te resemnezi... Așa am făcut. Și, prin urmare, m'am ciocnit cu un stâlp de felinar, era să mă calce o trăsură cu un cal și un automobil, m'am amestecat într'o învălmășeală unde m'am ales cu câțiva pumni încasați... și altele, prea multe, încât nici nu m'ai crede... Acuma sunt pregătit și oțelit pentru orice. Nu mai cârtesc. Nu mă sperie nici fulgerile iubitei mele consoarte care trebuie să mă aștepte cu nerăbdare. Numai până acasă să pot ajunge teafăr. Mi-e frică, îți mărturisesc, să nu-mi cadă o cărămidă în cap, să mă omoare. Nu de altceva, dar prea ar fi de pomina să ți se tragă moartea din ghinion...

Tăcu. Mă privi spăimântat și umil, așteptând parcă ceva... Imprejur lumea era veselă, muzica se sbătea să înăbușe gălăgia de glasuri, fumul de țigări și zângănitul tacâmurilor. Un chelner gras, blond și foarte asudat, cu câte o tavă încărcată în fiecare mână, se învârtia tocmai la spatele nostru, strigând cu un zâmbet strâmb:

— Am sosit cu cafelele!... Aici!... Cine a dorit cafele?

Vrând să așeze marfa dintr'o mână pe masa clienților de alături, cealaltă tavă se înalță din ce în ce mai sus peste capetele noastre, apoi deodată se clătină, se întoarse în dungă și-și prăvăli toată încărcătura pe spinarea prietenului meu.

— Ce faci, nerodule! strigai eu revoltat, sărind în picioare.

Ion Popescu însă rămase, senin, sgulindu-se doar puțin și uitându-se la mine aproape triumfător.

— Lasă, nu-i nimic... Bine că n'a fost cărămidă! murmură dânsul în vreme ce chelnerul privea năucit la șprițul, șvarful, capușinerul și tortul ce se amestecau pe haina cenușie deschisă a prietenului meu...

Trecu o clipă grea, întovărășită de muzica neobosită și de râsetele vecinilor. Pe urmă Ion Popescu, zise iar, încercând să zâmbească:

— Acum cred că pot pleca mai liniștit... Acum

cred că s'a spart ghinionul!... Slavă Domnului!... Dar pălăria? Unde mi-o fi pus pălăria? adăogă uitându-se împrejur. Ei Doamne, doar nu mi-o fi dispărut? Sau poate...?

Nu îndrăzni să-și sfârșească gândul. Se sculă încet, cu multă băgare de seamă... Șezuse pe pălăria cea nouă și o turtise ca o plăcintă. O ridică tacticos, mi-o arată și porni șoptindu-mi grav:

— Ai văzut!... Ghinionul!...



## DUMNEZEU

Intr'o țară îndepărtată a fost odată un împărat care cu cât îmbătrânea cu atât simțea mai mare mâhnire în suflet.

— In viața mea — zicea dânsul — am gustat și a n văzut tot ce este îngăduit omului să guste și să vadă. Ceva însă în toată viața mea n'am văzut: pe Dumnezeu. Trebuie să-l văd!

Și dădu poruncă mare boierilor, sfetnicilor și preoților săi:

— Dacă nu-mi veți arăta pe Dumnezeu, o să vă pun pe toți la închisoare și am să vă pedepsesc strașnic!

Și le dădu un soroc de trei zile.

In curtea împărătească se stinse veselie. Curteniū

umblau de ici-colo cu capetele plecate așteptându-și groaznicul sfârșit.

În ziua sorocului hotărît, toți boierii, sfetnicii și preoții fură chemați înaintea împăratului. Și boierii, sfetnicii și preoții păstrau tăcere mare, iar împăratul tocmai se pregătea să rostească osânda înfricoșătoare. În clipa aceea însă un copil de păstor păși în fața împăratului și-i zise:

— Dă-mi voe, Măria Ta, să-ți împlinesc eu dorința!

— Bine — răspunse împăratul. Dar bagă de seamă că ți-e capul în joc!

Și copilul de păstor luă de mână pe împărat și-l duse într'o piață și-i arătă soarele strălucitor și-i grăi:

— Privește în sus!

Împăratul vru să ridice capul ca să arunce o privire spre soare, dar razele orbitoare îi pricinuiră durere în ochi și-l siliră să plece capul și să închidă ochii.

— Ce-ți trăznește prin minte, băete — zise dânsul către păstor — nu cumva vrei să orbesc?

Atunci copilul de păstor zise:

— Vezi, stăpâne? Și doar soarele e numai o mică rază a mărireii lui Dumnezeu, un colțișor neînsemnat al împărăției lui Dumnezeu! Cum ceri tu atunci să vezi pe însuș Dumnezeu cu ochii tăi slăbiți și înlăcri-

mași? Mai bine caută să vezi pe Dumnezeu cu ochii sufletului tău!

Aceasta plăcu împăratului care grăi astfel către copilul de păstor:

— Văd că ai o minte luminată și un suflet înălțat. Mai răspunde deci la următoarea întrebare: «Ce a fost înainte de a fi Dumnezeu?»

Păstorul stătu pe gânduri o clipă și apoi vorbi:

— Stăpâne, nu te supăra, dar te rog să numeri!

Împăratul începu să numere:

— Una, două, trei...

— Nu, nu — îl întrerupse păstorul — nu numeri bine. Incepe înainte de unu!

— Cum asta? Nu știi că înainte de unu nu este nimic?

— Înțeleaptă vorbă ai rostit, stăpâne; nici înaintea lui Dumnezeu n'a fost nimic!

Aceasta plăcu și mai mult împăratului care grăi astfel către păstor:

— Am să-ți fac un dar împărătesc dacă o să-mi mai răspunzi la o întrebare: «Ce face Dumnezeu?»

Iar păstorul răspunse:

— Bine, o să răspund și la întrebarea aceasta, dar împlinește-mi întâi o rugăciune. Schimbă cu mine hainele tale!

Și împăratul își scoase hainele împărătești și le dădu păstorului. Și păstorul se urcă pe tron, luă



sceptrul în mână și, arătând spre împăratul îmbrăcat ca păstor, care stătea la picioarele tronului, glăsuî astfel:

— Iată ce face Dumnezeu: pe unii îi ridică pe tron, iar pe alții îi alungă!

Și se îmbracă iarăși cu hainele lui de păstor.

Împăratul rămase multă vreme pe gânduri, apoi zise, înseninat:

— Da, acumă văd pe Dumnezeu!

---

## FIARA

— Hector s'a bătut cu un câine turbat! mă întâmpinară copiii când intrai pe poartă, cu vădită mândrie că paznicul casei noastre din capul satului a săvârșit o mare vitejie.

— Nu se poate!... Când?

— Ba, zău, s'a bătut... Pe la amiazi... Uite-l acolo cum șade de pleoștit!

Lângă cotejul de găini, câinele stătea nemișcat, cu ochii îndreptați spre mine, posomorîți. Il chemai. Se ridică șovăind și se apropia. Șchiopăta pușin. Blana-i albă era scărmanată și murdărită de colb. Dădu din coadă de două ori și apoi se ghemui iar, în mijlocul ogrăzii, și-și linse piciorul dinapoi rănit.

— Da... se poate... Bietul Hector!

Imi era drag ca un om. Il adusesem acum trei

560.846

ani, în brațe, cățeluș bondoc, drăgălaș, cu capul mare și ochii înțelegători; îl crescusem și-l îngrijisem până ce-a ajuns dulăul bătaios, voinic și temut de astăzi, în fața căruia tremurau toți câinii și copiii din sat. Hector însuși pricepea dragostea mea și-mi răspundea cu o credință supusă și veșnic bucuroasă cum numai la câini se găsește. De câte ori plecam de-acasă trebuia să născocesc mereu noi vicleșuguri ca să nu mă însoțească, iar când sosiam nu se astâmpăra până nu-și ștergea noroiul de pe labela dinainte pe hainele mele... Și iată că acum l'am strigat și deabia m'a luat în seamă!

— Bietul Hector! zisei mai încet, amintindu-mă într'o clipire toate nenorocirile, citite ori auzite, pe care le poate stârni turbarea.

Mila însă îmi născu în suflet îndoeli. Poate că Hector a dat peste un protivnic mai zdravăn, care l'a scuturat nițel? Adică de ce numai decât turbat?... Lămuriri noi se grăbiră să-mi înlătore șovăirea. Câinele, cu care s'a mâncat Hector, a fost străin... În orice caz n'a fost dela noi, căci copiii cunosc foarte bine toți dulăii din sat... Venise dinspre hotar, cu capul în pământ, obosit, pe marginea șanțului. Hector, cum l'a zărit s'a repezit să-l miroase... Cel străin, nici una nici două, și-a înfipt dinții în piciorul lui Hector... Pe urmă s'au încolțit furtunos, tăvălindu-se pe șosea, prin pulbere, vre-



un sfert de ceas, de oarece nu era nimeni să-i despărtaşă... Insfârşit Hector a curmat lupta, retrăgându-se în ogradă, iar cellalt a pornit înainte, pe uliţă mai dârz şi cu ochii înroşiţi...

— Bine, dar atunci ce-i de făcut? întrebai, supărat fiindcă ştiam prea bine răspunsul ce-l voi primi.

— Vai de mine! Mai stai pe gânduri? strigă nevastă-mea speriată, citindu-mi pe faţă nehotărîrea. Poate vrei să aştepţi să se întâmple cine ştie ce poznă, să muşte vre-un copil sau...? Se vede că ţi-e mai dragă javra cea blestemată decât sângele tău!

— Sângele... sângele — murmurai ruşinat, cu o privire spre câinele, încolăcit la câţiva paşi mai încolo, care clipia cu un ochiu încoace ca şi când ar fi înţeles că e vorba de dânsul.

— Mă mir că te lasă inima să mai şovăi, în loc să chemi un ţăran să-l împuşte şi să scăpăm de orice grije!

— Da... da... — zisei încet, uitându-mă iar, acum pe furiş, la Hector.

Intrai în casă, încurcat, fără să-mi dau seama de ce. Când trecui pragul îmi veni în minte puşca cu două ţevi, care atârna în perete, deasupra patului meu. Eram furios că mă duc spre armă şi totuşi păşeam apăsător parcă m'ar fi împins cineva dela spate. O luai din cui cu multă băgare de seamă

gândindu-mă că ar fi fost mai bine să n'o fi cumpărat și că n'am avut nevoie de armă în casă, câtă vreme ne-a păzit Hector. Am ținut-o doi ani degeaba, fălindu-mă doar la țărani că pot ucide chiar un urs, deși n'aveam decât cartușe cu alice de iepuri... Încărcai pușca și-mi tremurau mâinile, zicându-mi:

— Dacă ar bănuî Hector ce-l așteaptă, săracul!

Apoi mă pomenii iar în curte, țañoș, ca un vânător bătrân gata de drum.

— Pe cine crezi să chemăm? Întrebă nevastă-mea văzându-mă înarmat.

— Pe cine?... Ei, pe cine? răsai eu prostește, ca și când întrebarea ar fi fost nespus de caraghioasă.

În vreme ce râdeam, mă gândii la încărcătura cu alice de iepure și mă cuprinse deodată spaima. Cum să ucizi un câine cu alice de iepure? Asta ar fi o barbarie nemai auzită... Nu se poate cu alice de iepure! Moartea trebuie să fie instantanee, altminteri... altminteri ar suferi prea mult sărmanul... Și mai ales de ce să-l chinuiască orice țăran care nici nu știe să tragă? Nu, nu, asta ar fi...

— Ce nevoie de țăran când sânt aici eu? urmaî îndată, mirându-mă însă singur de ce spuneam.

— Atâta ți-ar mai lipsi, să te faci și hengher de dragul dulăului! se cruci nevastă-mea. Lasă că sânt destui oameni în sat cari pentru un gologan doi...



— Ce vorbești? strigai revoltat, parcă m'ar fi ținut adânc. Cum îți vine să vorbești așa?... Cum îți vine?... Cum... cum...

— Din parte-mi fă cum vrei! sfârși ea nepăsătoare. Copiii primiră hotărîrea mea cu violente explozii de bucurie. Erău fericiți c'o să mă vadă omorînd.. Avură însă repede o decepție dureroasă aflând că Hector se va săvîrși în dealul din dosul casei, departe de privirile lor lacome. Cel mai mărișor încercă zadarnic, să mă convingă prin lacrimi că el trebuie să fie de față negreșit la ultimele svârcoliri ale câinelui.

Mă apropiai chemându-l cu glas blând, vrând să-l mângâi și să-l ademenesc să mă urmeze spre locul de supliciu. Hector, simțind viclenia, mă privi înfricoșat și fugi între grajduri, dând supus și umil din coadă și întorcând de câteva ori capul. Inima mi se strânse de milă și totuș gura mea strigă mâniașă, ca și când ar fi vrut să-i ascundă slăbi-ciunea:

— Ia să-mi dați o frânghie să-l leg, că altfel nu isprăvim niciodată!

Copiii alergară voioși că pot lua parte măcar la pregătirile de ucidere. Cu pușca pe umăr și cu frânghia în mână, înaintai vitejește pe urmele câinelui. Il descoperii în fundul șopronului, grămădit pe niște ogrinji.



— Stai Hector, stai că nu-ți fac nimic! murmurai legându-i sfoara de gât.

Cu ochii închiși, câinele întinse gâtul, fără nădejde, dar cu supunerea obișnuită. O singură dată ridică puțin capul încât mă speriai crezând că vrea să mă muște. El însă îmi linse mâna parcă mi-ar fi cerut îndurare.

Il îndemnai să vie după mine și nu se urni până nu-l atinsei în coaste cu vârful piciorului. Tăcut, îmi linse și gheata, uitându-se în ochii mei, și apoi se sculă...

În poartă Hector mai șovăi puțin. Pe urmă însă păși încet, pleoștit, frecându-se de picioarele mele, încât frânghia îi atârna sub gât ca o amenințare leneșă. Urcarăm dealul pe o cărare piezișă. Nu-mai îndrăzneam nici să mă uit la câine. Mila îmi clocotia în piept și mă simțiam vinovat cu toate că mă siliam să mă conving pe mine însumi că ar fi o crimă să țin pe lângă casă un dulău care mâine-poimâine poate să fie o primejdie pentru tot satul și în primul rând pentru casa ce-l adăpostește. Mai ales însă îmi era rușine că m'am făcut eu însumi ucigaș și acuma mi se părea că sânt sfidător de ridicol cu arma agățată de umăr.

— Așa cel puțin n'are să se chinuiască mult... Il voi ochi bine, va muri într'o clipă — îmi zisei totuș ajungând în deal, ca o mângâere.

Imi veni în minte încercătura cu alice de iepure care acuma mă îngrozi de tot. Cum să moară repede cu alice de iepure?... O, Doamne, barem de l'aș lovi bine, să nu-l văd suferind!

Un soare aprins se sbătea în apus, înroșind cerul. Spinarea dealului, pleșuvă, parcă se scâldea în lumina ruginie.

Cu gândul mereu să scurtez chinurile câinelui, mă hotărîi să-l leg de o tulpină, să-l ochesc de aproape, să fiu sigur că n'am să greșesc... Hector mă urma nepăsător...

Insfârșit găsii un mesteacăn tânăr și înodai bine capătul frânghiei.

— Hector! Hector! șoptii cu glas tremurat, potrivind pușca la umăr.

Câinele se uită la mine ciulind pușin urechile, dar fără groază în ochi, ca și când glasul meu i-ar fi redat deodată nădejdea.

— În piept trebuie să-l nemeresc! îmi fulgeră prin creeri ridicând arma.

Ochind, întâlnii privirea câinelui, increzătoare, și mâinile începură să-mi tremure atât de tare că teava puștii se clătina ca o limba de ceasornic.

— Nu există dobitoc mai sălbatec ca omul! mă gândeam amărît. Cu toate astea, trebuie!... Și poate că nici nu-i turbat... Poate că... Sânt un ticălos fără suflet... Sânt...



Inchisei ochii și, zicându-mi mereu că n'am inimă, apăsai degetul pe trăgaci. Un bubuit asurzitor mă cutremură, încât sării câțiva pași înapoi. Niciodată o pușcă parcă n'a făcut sgomot atât de îngrozitor. Deabia peste câteva clipe îmi adusei aminte de Hector.

— L'am omorât...

Câinele, în picioare, se svârcolia. În coastă îi răsăriseră câteva mici pete roșii. Se repezia spre tulpina copacului, ca la un vrăjmaș de moarte. Pe urmă porni nebunește împrejurul mesteacănului, până ce frânghia se scurtă de tot. Atunci se opri desperat și se apucă să roadă funia întinsă cu gura plină de sânge amestecat cu bale. Scormonia în acelaș timp lutul cu labele, neputincios, tăcut, furios, agăfându-se de viață cu o supremă încordare de puteri.

— E îngrozitor... Hector!... Trebuie să mai trag, altfel se va chinui ceasuri întregi... Alicele de iepure — îmi zisei cu ochii ținți și cu o milă mare în suflet.

Deodată însă simții o plăcere stranie văzând frământările dureroase, o plăcere care mă împiedeca să pun iar arma la umăr. Plăcerea aceasta mă tulbura, mă rușina și mă înfuria, mai ales dându-mi seama că n'o pot înăbuși:



— Asta-i barbarie... Să privești o suferință și să nu...

Atunci văzui că Hector s'a așezat pe burtă, cu labele dinainte pe frânghia sângerată, mai potolit, ca și când durerile i-ar fi amorțit. Liniștea lui mă supăra. Și brusc, ca la o comandă irezistibilă, luai pușca la ochi și trăsei a doua oară.

— De ce-am tras acuma? mă întrebai înmărmurit. Asta... asta...

Câinele sări în sus ca o mingie vie, se sbătu, goni iar împrejurul copacului descolăcind funia. Apoi, istovindu-și puterile, se opri un răstimp. Ochii lui speriați se uitară la mine. Capul era murdărit de sânge. Picioarele îi tremurau. Se prăvăli și rămase neclintit, doar coșul pieptului i se ridica repede și la fiecare respirație i se roșea mai adânc. Lângă gât, între picioarele dinainte, sângele vopsia pământul din ce în ce mai mult, aburind ușor în răcoarea amurgului.

Voiam să-mi întorc privirea și nu puteam.

— Săracul Hector! Vai săracul! șoptiam și în acelaș timp simțiam că ochii îmi ardeau de o plăcere care mă muștra și care totuși mi-i pironia spre câinele muribund.

— Asta-i o rămășiță de barbarie — mă gândii frământându-mă. În fața sângelui se trezește fiara

încătușată în inima omului... Ce Dumnezeu, îmi dau seama și cu toate astea...!

Pe când mă gândiam, mă apropiai binișor. Pata de sânge lângă dânsul se întinsese. Câinele se cutremură într'un spașm greu.

— Acuma a murit... Acuma s'a sfârșit...

Pe urmă parcă creerul mi s'ar fi înjelenit. Nu mai puteam să încheg nici un gând. Doar o poftă cruntă îmi zdruncina sufletul: să pipăi sângele cald... Trebuie să-l simt... Vederea îmi era fulburată într'un vâl roșu ca și când toată lumea s'ar fi umplut de sânge fierbinte din care se înalță aburi amețitori ca o ceață... Mă lăsaî pe vine lângă câinele mort, sorbind din ochi numai petele roșii cari se măriau parcă în nesfârșit... Apoi deodată îmi înfipsei degetul în băltoaca de sânge sub capul câinelui, simțind un fior de groază și de plăcere sălbatecă.

Mă desmetecii brusc, ca și când aș fi căzut într'o prăpastie:

— Ce-i asta?... Am înebunit?...

Îmi ștersei degetul în blana câinelui ca ucigașul care caută să ascundă urmele păcatului.

— M'a biruit fiara — mă gândii înfricoșat, pornind grăbit în vale, fără a îndrăzni să mă mai uit înapoi, cu pușca în mână.

Copiii mă așteptau în uliță, înfrigurați de nerăbdare:

— Auzi că n'a fost turbat câinele cu care s'a bătut Hector!... E al baciului, știi cel de pe ulița din dos... Eri l'a adus dela munte...

— Acuma l'am omorât... Acuma degeaba... Acuma... Ochii îmi erau arși de remușcări rușinoase.

---





## A MURIT O FEMEE...

Doamna Zapa urca scara ca și când ar fi urmărit-o un dușman de moarte. Strângea dinții și respira greu, înfricoșată să n'o copleșească plânsul Teama aceasta i-a iușit pașii toată vremea, din strada Zefirului până aici, de când i-a svârlit Burcuș vorba aceea grozavă...

Stătea la etajul al cincilea, într'o odăiță de mansardă, pe un coridor lung, îngust și jos, cu uși multe în dreapta și 'n stânga, numerotate ca la hoteluri. Pereții camerelor erau subțiri și camerele toate la fel, asemenea unor cutii cu chibrituri.

Când ajunse în capul scării, doamna Zapa își mai înceteni alergarea și-și cuprinse inima cu amândouă mâinile parc'ar fi vrut s'o smulgă din piept, să-i oprească bătăile dureroase... Trecu pe

lângă ușile albe, ca printre două șire de oameni tepeni, cu priviri reci și nemiloase. Nu-și auzea pașii măcar, căci coridorul răsuna de gălăgia veselă din odăile mobilate. Primăvara se suise până 'n mansarde, desmorțind toate sufletele și semănând pretutindeni o dragoste nouă de viață, mai vie și mai puternică.

Intră în odăița ei, încuie ușa pe dinlăuntru, își rupse vâlul de pe obraji și, rezemându-se de colțul mesei, isbucni deodată într'un hohot de plâns. Lacrămile îi curgeau pe toată fața, se amestecau cu pudra și sulimanul, îi picurau pe rochia gălbue însemnând pete umede. Pieptul i se svârcolea și, fără să-și dea seama, buzele-i mușcate în sforțarea de a-și stăpâni durerea, bâlbâiau într'una, cu acelaș glas întretăiat și găfâit:

— Mizerabilul!... Mizerabilul!.. Mizerabilul!...

Nu mai simțea decât o plăcere mare că însfârșit poate să plângă.

Încetul cu încetul însă lacrămile se opriră singure. Doamna Zapa rămase cu ochii țintă la cuierul încărcat de rochii vechi. Tresări și-și aduse aminte deodată, ca și când s'ar fi trezit dintr'un vis.

— Trebuie să mor — își zise apoi liniștită, uitându-se împrejur parcă mirată că se găsește acasă. Acuma trebuie să mor... să mor... să mor...

Se așeză bolborosind în fața oglinzii, își șterse



lacrămile și începu să-și dreagă fața ca să acopere urmele plânsului. Se sulemenea cu multă băgare de seamă parcă s'ar fi gătit pentru o petrecere mare.

În fața oglinzii, privind-se, i se părea că vede o străină. Într'un ceas a îmbătrânit cât în zece ani. Ceasul care i-a zdrobit nădejtile și fericirea. Acuma simțea foarte lămurit că viața ei s'a prăbușit ca o clădire fără temelie. Se uita în urma ei și se minuna ce grămadă tristă de amar și suferință a îndurat în treizeci și cinci de ani...

Nici chiar ea nu mai știa bine cum s'a pripășit prin țară. Era italiancă, franțuzoică, nemțoaică, după trebuință, fiindcă vorbea deopotrivă de slab toate limbile. A fost vânzătoare în câteva prăvălii, croitoreasa câțiva ani, damă de companie un răstimp și pe urmă franțuzoică la copii... A avut veșnic o încredere pătimașă într'o fericire care trebuie să vie fiindcă e a ei. Când a aruncat-o întâmplarea în casa inginerului Burcuș, s'a cutremurat simțind că acuma a sosit fericirea. Inginerul era vădov și avea două fetițe. L'a îndrăgît de cum l'a zărit... A trăit ca'n raiu un an încheiat, până când a venit mama lui Burcuș și l'a pus s'o dea afară. A plecat însă din casa fericirii fără să cârtească: Burcuș îi făgăduise că o va iubi până la moarte. A așezat-o în odăița aceasta, i-a purtat de grije... Era mândră de iubirea ei și se bucura că nu va mai fi franțu-

zoaică niciodată. Știa toată casa că e prietena inginerului și, în fiecare zi, se sfătuia cu servitoarea mansardei, îi povestea despre dragul inimei ei, își slăvea fericirea...

Pe urmă într'o bună zi a aflat că Burcuș a dat afară și pe guvernanta care a venit să-i ia locul. Vestea aceasta i s'a înfipt în inimă ca un ghimpe otrăvit. Iar când Burcuș nu s'a mai arătat o săptămână, doamna Zapa nu s'a mai putut stăpâni. S'a dus, l'a pândit, l'a urmărit și l'a văzut intrând într'o casă mare, cu mansarde de închiriat. L'a așteptat în poartă trei ceasuri. Nevasta portarului i-a spus că Burcuș vine mereu pe-aici la o domnișoară nostimă care se zice c'ar fi fost până mai deunăzi guvernanta fetițelor inginerului... Eșind, Burcuș a văzut-o în poartă, a înțeles, s'a zăpăcit puțin; apoi repede de tot i-a tăiat-o:

— Ai început să-mi faci scene, ai?... Eu nu vreau scandaluri... Nu!... Dacă-ți place!... Scurt!... M'am săturat... Și, la urma urmelor, de ce te cramponezi? Doar n'o să te fii de capul meu toată viața?

Doamna Zapa a fugit ca și când i-ar fi turnat o găleată de apă rece. La fiecare pas i se părea că ar călca într'o prăpastie cumplită și se mira cum nu se rostogolește într'insa... Pe străzi forfoteau mii de oameni cu fejele vesele, parcă soarele primăverii ar fi secat din lume toate suferințele.



În creerii ei era un vălmășag straniu de planuri, de crâmpee fulgerătoare, de dorinți nelămurite, care deabia când urcă scara spre odăița ei se potrivea într'un gând hotărît.

— Acuma se apropie sfârșitul — și-a zis atunci fără să îndrăznească totuș a-și închipui sfârșitul.

Hotărîrea însăși a venit ca o împărtășanie și i-a cuprins deodată tot sufletul, sau ca un zid nemărginit care s'ar fi lăsat în fața ei închizându-i toate porțile lumii. În clipa aceea apoi și-a recăpătat liniștea întregă, alinătoare și ademenitoare.

Se uită în oglindă lung ca și când și-ar fi luat rămas bun dela sine însăși. Dresurile ascundeau acum brazdele lacrimilor. Doar bulbi ochilor mai erau aprinși puțin de văpaia plânsului.

— Repede, repede! murmură dânsa.

Deschise ușa și eși în coridor.

— Profira! strigă doamna Zapa prelung. Profira! Glasul ei se izbea aspru de pereții gangului, ca o chemare de ajutor, încât se spăimântă singură auzindu-l.

Dintr'o odae de alături izbucni o voce caraghioasă, ca un ecou batjocoritor:

— Profira!

Pe urmă un hohot de râs gros, plin și mulțumit.

Doamna Zapa auzi, tresări ușor. Era glasul unui student care citea toată ziua, întrerupându-se doar



când avea asemenea prilejuri de glume sgomotoase, gustate de toți chiriașii. Acuma însă doamna Zapa se înfricoșă și strigă iar, mai tare:

— Profira!

— Vin, vin! mormăi din fundul coridorului glasul servitoarei, ursuz.

Doamna Zapa o chemă în camera ei și-i zise prietenește și rugătoare:

— Aș vrea să-mi calc la repezeală toate rochiile, Profirișo dragă, că poate zilele astea am să mut de-aici... Fii tu bună și-mi adă fierul de călcat și niște cărbuni!... Te cinstesc, numai să-mi aduci repede, fetișo scumpă!

Servitoarea se îmblânzi puțin.

— Da de ce vrei să te muți, coniașă?... Nu cumva te-oi fi certat cu boerul?

Doamna Zapa deabia-și putu stăpâni o cutremurare. Răspunse însă zâmbind fără șovăire:

— Cum să ne certăm, proasto? Se poate să te gândești la d'astea?... Nu, drăguță, nu, nici vorbă! Chiar are să vie domnul azi pe-aici, mai spre seară nișel... Vreau să-mi iau o locuință mai bună, mai liniștită. Aici prea e multă gălăgie ziua-noaptea...

— Adevărat, că parcă-i iadul, nu altceva — făcu Profira.

— Ei, îmi aduci, fetișo, ce te rog? reluă doamna

Zapa, îngrijorată mereu să nu trezească vre-o bănuială.

— Fierul ți-l aduc, dar vezi că n'avem deloc cărbuni, conia?

— Iți dau eu să-mi cumperi mai mulți, să fie din belșug!... Ce o să-mi rămâe, ți-i dăruiesc ție... Hai, du-te repede!

Ii puse bani în palmă și o împinse ușor afară. Ascultă cum se depărtează pașii în coridor și apoi răsuflă parcă i s'ar fi luat o povară de pe inimă. Se așeză pe pat, liniștită, cu o seninătate palidă pe față.

În odaia ei tăcerea era atât de deasă, s'o tai cu cuțitul. Pe fereastra piezișă privea o pată de soare nemișcată, galbenă. Numai așteptarea plutea alene în aer, apăsătoare și năbușitoare...

— Uite, conia, și fierul și cărbunii — zise servitoarea năvălind într'un târziu în casă. Ți-aș ajuta eu, dar mi-a venit pompierul, mânca-l'ar maica... Sărut mâna și spor mare la treabă!

Doamna Zapa rămase iar singură și tăcerea o împresură iarăș, mai aprigă, ca un vrăjmaș cutropitor.

— Trebuie, trebuie! șopti ea ridicându-se brusc în picioare ca și când s'ar fi smuls din puterea unui farmec greu.

Potrivi cărbunii cu băgare de seamă în mașină,



pe soba de fier, nepăsătoare, rezemată de acelaș colț al mesei, uitându-se cu o curiozitate nerăbdătoare la focul cari sâsâia roșindu-se din ce în ce mai mult, ca și când s'ar fi rușinat de privirea ei stăruitoare.

Voința morții o stăpânia atotputernică. Se întinse în pat, își împreună mâinile pe piept, își încleștă dinții și stătu țeapănă, așteptând sfârșitul.

Studentul, alături, începu să fluere un marș de paradă. Doamna Zapa auzi în cealaltă cameră trântindu-se ușa și se gândi că trebuie să fi venit acasă cei doi actori să-și fabrice cupletele pentru diseară. Peste câteva minute îi auzi înjurându-se, apoi peste alte câteva minute râzând de zbârnâiau geamurile. Ușă'n ușă cu doamna Zapa sta un cuceritor de femei ușoare; un glas vesel de femei străpungea ușile, venind până la urechea ei... Pata de soare din fereastră se urcase acuma în pat și-i învăleă picioarele...

Doamna Zapa închise ochii. Glasurile începeau să se amestece într'un gălgâit când aspru, când moale, din care deabia 'mai deslușea câte-o frântură:

— ...Aplauzele mele, idiotule!...

— Nu mă gâdila... mor...!

Simțea că pata de soare i s'a așezat pe față ca



un zăbranic prin care în curând nu vor mai pătrunde nici glasuri, nici dorinți... nimic... nimic...

\*

Inginerul Burcuș urca scara alene, aranjându-și cravata la fiecare etaj, răsucindu-și mustața plictisit și îngândurat.

— E în stare să-mi facă cine știe ce scandal — își zicea dânsul supărat. Femeile astea sânt îngrozitoare!

Se gândise și răsândise, și se hotărâse să-i arunce ceva, dacă va fi nevoie, și s'o sfârșească boe-rește și prietenește.

Bătu la ușa doamnei Zapa cu un deget înmănușat, ca totdeauna. Bătu de trei ori și, neprimind nici un răspuns, se necăji. În odăile dimprejur gălăgia veselă sgâlțâia pereții.

— N'o fi acasă — murmură Burcuș mânios. Nici n'o mai fi venit poate pe-aici... Te pomenești că s'a și înhăitat cu altul. Femeile astea...

Se duse în fund să întrebe servitoarea, să se încredințeze.

— Acasă trebuie să fie — sări Profira. Tocmai vă aștepta, conașule...

Veniră amândoi la ușa doamnei Zapa. Profira bătut cu pumnul din ce în ce mai tare. Apoi, cuprinsă de o presimțire, începu să țipe; se opinti cu umărul în ușă...

Intr'un minut coridorul se umplu de oameni. Printre glasurile mirate și speriate, al lui Burcuș se înălța, cel mai nedumerit:

— Bine, dar-de ce s'o fi omorât, de ce?

---

## RAFUIALA.

### 1.

Primit de sărbătoare, gata de mult de ducă, Toma Lotru ședea mototol pe laviță, cu coatele răzimate de marginea mesei, cu obraji scufundați în găvanele palmelor, privind țintă la un ochiu de fereastră pe care gerul de astănoapte zugerăvisse sumedenie de figuri de ghiață, ciudate și întortochiate ca visurile urâte ale unui om necăjit. Iși bătea capul să le slovenească... Iată colo 'n mijloc, o minune mândră și mlădioasă, un trup frumos de femeie proptit și 'n dreapta și 'n stânga pe două matahale șterse și prelinse. Și jur-împrejur se încolăcesc deavalma iezme pocite, subțiri, dintre cari se desprind și se împletesc, în rotogoale răzlețe, cununi



de ghiață argintie... Toma părea că începe să înțeleagă rostul acestor chipuri. Iși încruntă sprâncelele ca să le pătrundă mai bine, dar atunci un strop lat de apă se desghiocă de sub pervaz, se prăvăli în cârligături mărunte peste miezul geamului și, deodată, toată icoana se mânji și toate florile se schimonosiră...

Toma clipi vajnic de două ori, desvălind doi ochi mari de cărbune stins. O fulgerare de pară lucitoare îi învioră o clipă privirea, o licărire de mânie pătimășă care însă se îneacă îndată în nedumerirea ce-i ținea încătușat sufletul. O oboseală i se strecură prin mădulare. Simțea că îi țâșnește ceva prin inimă, ceva nedeslușit încă, asemuitor și cu durerea și cu mânia.

Și 'n răstimpuri își cântărea nevasta prin painjenişul pleoapelor întredeschise. O vedea așa, ca prin ceață, sprijinindu-se cu o mână de colțul mesei, îmbrăcată în haine frumoase sărbătorești, și i se năzărea că vede o păpușă de marmoră în fereastră, floriceică atinsă de rouă...

Ii era tare dragă Rafila, mai dragă ca ochii din cap. A luat-o săracă, numai cu cămașa de pe ea, dar a trebuit s'o iea, că de n'ar fi luat-o și-ar fi făcut seama. N'a văzut el atunci nimic și n'a vrut să audă nimic. Ii era draga Rafila și nu-i păsa de nimica.

Rafila a lăcrimat mult, foarte mult, când au făcut

tocmeala. Era fată orfană, crescută și îmbrăcată din mila oamenilor, obișnuită de mică cu plânsul. Plânsul îi fusese în viață toată mângâierea și în bine ca și în rău. A mai slujit pe unde a apucat și așa, încetul cu încetul, s'a pomenit fată mare, frumușică și sprintenă. Flăcăii toți o iubeau și ea era blândă și bună cu toți, dar tot satul știa că numai cu Tănase Ursu se înțelege ea și se potrivește, cum se potrivesc două turturele.

A plâns mult Rafila când a făcut tocmeala cu Toma Lotru, și dela tocmeală până la cununie nici nu i s'au svântat lacrimile. Măcar că Toma era flăcău voinic și bogat, iar Tănase sărac ca degetul..

Toma a făcut, de dragul Rafilei, nuntă mare, cum rar se pomeneste. Dar Rafila nu înceta de loc cu plânsul... Și când stătura înaintea altarului, când îi puse popa să zică sfântul jurământ, cu trei degete, pe sfânta cruce, Rafila a început să se bocească, de-i tremura și cununija de flori din cosițe. Și toate femeile au plâns de mila ei, încât s'a cutremurat biserica de jale... Mai mult a semănat cununia aceea a prohod, decât a nuntă... Și toată lumea se mira și se minuna, numai Toma nu se sinchisea de nimic, căci lui îi era tare dragă Rafila...

Și a trecut de-atunci un an de zile... O seamă de oameni spuneau că trăesc bine, ca o pereche de porumbei, iar alții svoneau că nu se prea în-



voesc la toate, cum ar fi să se învoiască un bărbat tânăr cu o femeie tânără.

Rafila se topea pe zi ce mergea, cum se topește omul de omăt în bătaia razelor de soare. Ii pieriseră bujorii din obraji, era albă ca peretele. Totuși acum, de când s'a măritat, n'a mai văzut-o suflet de om plângând. Numai Toma o vedea adese cu ochii înroșiți. Însă, când da el s'o întrebe, ea începea a zâmbi, și astfel Toma nu mai îndrăznea s'o necăjească. Cu toate că și lui i se părea că zâmbetul acela prea seamănă a plâns...

Ii era tare dragă Rafila, și în sfârșit a băgat de seamă și el că se veștejește și se ofilește ca o floare gingașă copleșită de burueni. Și, dela o vreme, a început să se gândească și să se neliniștească din pricina aceasta.

Apoi, într'o clipă nenorocită, i-a venit în minte un nume, un nume ca oricare altul, dar ale cărui slove îi înțepeară auzul ca niște ace aprinse: «Tă-nase Ursu!»

Și deodată parcă i s'ar fi făcut lumină în creeri. Părea că începe să înțeleagă multe lucruri pe care nu le înțeleșese până acum.

În clipa aceea însă a simțit în inimă svâcniri viforoase, a simțit că toată mintea i se tulbură ca o baltă în care se scurge un părăiaș nămolos.

Ii veni să se isbească cu capul de pereți, când



își aduse aminte de bocetele celea nesfârșite, când își aduse aminte cum n'a pus el seamă atunci pe bocetele acelea. Pentruce nu și-a cătat el de cap, dacă a știut ce știa toată lumea?... Bagseamă i-a luat Dumnezeu mințile.

Dar îi era dragă Rafila ș'acum, poate mai dragă decum i-a fost, și simțea că mai de grabă ar face moarte de om decât să se despartă de ea.

Umbla ca un smintit și nu îndrăznea să se apuce de nimic. Era voinic ca un brad și se temea de toate umbrele, și totuș alerga nebun după umbre.

Se scula în miez de noapte și pleca. Spunea că se duce departe... Și 'n capul satului se întorcea peste câmp, sărea garduri, trecea prin grădini ca un hoț, pânăce ajungea iar în ograda lui. Ș'aici se dosea să nu-l vadă nimeni, ca un copil care a făcut ceva rău, și sta tupilat toată ziua și pândea, așteptând să vadă ceva, să vie cineva. Il apuca seara nemâncat și nebăut, dar el nu se clintea din loc... Târziu, dupăce se încredința că n'a văzut nimic bănuitor, se strecora iar pe unde a venit, cu acelaș gol în suflet, cu aceeași dorință de a afla ceva. Ii părea bine că n'a găsit nimic, dar îi părea și rău. Ar fi vrut parcă să dea peste ceva, să puie mâna pe ceva ca să știe lămurit...

Și așa hoinărea neîntrerupt, când pe urmele lui, când pe urmele ei, totdeauna degeaba. Din toate

alergăturile aceste n'a putut scoate nimic... Se chinuia și se frământa, nemai știind de ce să se apuce, simțind numai curat că o mână vrăjmașă îl împinge tot înainte și că îmboldirea aceasta nu-i lasă odihnă

Din om vesel, ce fusese până atunci, se făcu închis ca vremea de ploaie. Nu se mai arăta printre oameni, iar dacă-l cerceta cineva, nu mai știa ce să vorbească, căci îi era frică să nu se dea de gol. I se părea că toate cuvintele îi sfâșie inima; din toate vorbele înțelegea vicleșuguri care se potriveau de minune cu starea lui, care poate erau rostite anume ca să-l batjocotească pe el. De multe ori îi trecea prin cap să se depărteze, să-și ducă pe Rafila undeva, unde să nu i-o zărească ochiu omenesc, să nu i-o poftască nimeni, să nu i-o pângărească nici un gând străin...

Ș'acuma, iată, totuș vrea să meargă cu Rafila la o nuntă. Acuma vrea să-i dea drumul, să i-o vadă toată lumea. O duce el singur să se întâlnească cu Tănase.

— Da, își zicea el, căci Tănase are să fie și el la nunta aceea, mai ales dacă știe că și Rafila va fi acolo... Că, Tănase-i holteiu, el se duce la toate nunțile...

Nici nu-și mai putea da seama cum s'a putut întâmpla una ca asta, măcar că numai ieri s'a petrecut... Iși aducea aminte că au venit doi călăreți,



au venit și l-au poftit la nuntă. El s'a codit cât s'a codit, dar călăreții nu i-au dat răgaz, și 'n sfârșit a trebuit să le făgăduiască c'or merge negreșit, și el și Rafila.

— Așa da, firește c' așa! i-a zis atunci unul. Așa se și cade că, vezi, mirele nostru ți-a fost cel mai bun prieten în holteșie!

— Și mi se pare că sânteți și ceva neamuri... așa mai de departe — a adăogat cellalt.

— Apoi să veniți nesmintit, să nu cumva să faceți să nu veniți, că s'ar supăra tare rău mirele...

Toma s'a uitat atunci cu coada ochiului la Rafila și a văzut că ea zâmbeste. Ii era pe limbă să întrebe de Tănase. Dar totuș n'a îndrăznit, i-a fost rușine, și a zis cu glas domol:

— Ne-om duce de bună-seamă, puteți fi hodiniți!

I-a părut rău, atunci îndată, că a făgăduit și, după ce au eșit călăreții din casă, sta gata să fugă după ei și să le spuie că nu s'or duce, mai bine orice...

Toată noaptea s'a svârcolit în pat, parc'ar fi fost culcat pe jăratec. Toate bătăile de cap, toate chinurile ce le îndura de o vreme încoace, l-au năpădit deodată și l'augătuit de parcă să-i scoată sufletul. În urmă, sleit de oboseală, a adormit hotărât să nu se ducă la nici o nuntă...



Dar a doua zi, când era de mers, și-a schimbat gândul.

— Să ne gătim, Rafilo — zise alene către nevestă-sa—că-i vremea să plecăm!

Rafila parcă știa ce gânduri îl toropesc și se uită la el plină de mirare:

— Ne ducem?

— Vezi-bine c'om merge, dacă le-am făgăduit!  
răspunse Toma buimăcit, întorcându-se în altă parte.

— Fie cum vrei tu, Tomo! bâlbâi Rafila.

În sufletul lui Toma se aprinse o poftă nebună să dea față cu dușmanul, să se învrăjbească cu toată lumea...

Și s'a îmbrăcat în haimele cele mai frumoase, în haine noi, cusute toate de mâna Rafilei. Și 'n vremea aceasta nu și-a luat deloc ochii dela nevestă-sa. O pironea cu privirea parc'ar fi vrut să-i citească gândurile cele mai ascunse. Dar Rafila se îmbrăca și ea repede, tăcută, și pe fața ei nu se deslușea nici bucurie, nici întristare...

Ș'acum de când tot stau așa, gata de ducă? Toma parcă aștepta să zică ea ceva, să-l roage poate, iar ea tăcea și aștepta smerită și liniștită, ca un boboc de vâzdoagă în oala de lut, și 'n loc de bucurie, parcă o umbră de plâns îi îmbrobodea obrazii de zăpadă.

În sfârșit, Toma totuș gemu:

— Mergem, Rafilo ?

— Cum crezi tu că-i mai bine — raspunse nevasta cu glas stins.

— Dar dacă ești îmbrăcată ?

— Iar mă pot desbrăca...

El o privi țintă 'n ochi și băgă de seamă că buzele ei, subțiri și umede ca două vrăstuțe de sânge, tremurau.

S'a sculat ca trăsnetul, și-a încheiat sumanul la gât și a pornit îndată :

— Haidem !

În mijlocul uliței însă își aduse aminte că și-a uitat acasă ciomagul. Se întoarse fuga, bodogănind printre dinți :

— Semn rău !

Rafila îl aștepta în uliță... O răpăială de omăt se cernea prin văzduh, învăltorită când și când de suflări tăioase de vânt. Fărimituri de zăpadă, mărunte și înghețate, o izbeau în obraji și-i alunecau în jos pe piept. Iși duse mâna la ochi ștergând câțiva picuri ce i se încurcau printre gene... Un fior rece o cutremură... Se simțea atât de stingheră în lume lângă acest bărbat dela care nu și-a auzit nici un cuvânt dulce, a cărui dragoste și desmierdări o înfricoșau. Și, aducându-și aminte în treacăt de celălalt, de mângăerile lui, de bucuriile și de fericirea

lor de odinioară, viața ce trebuia s'o ducă acum îi părea mai neagră ca moartea.

Toma venia gâfâind din casă, în mână cu un băț de cireș, încrestat cu flori. Văzându-l, Rafila simți că i se sfredelește un fior de groază în inimă...

## 2.

În toiul veseliei toată casa clocotea ca un coș de albine când se apropie vijelia.

O ploscă înflorită trecea repede din mână în mână, când stoarsă, când iar plină. Nuntașii, cu fețele învăpăiate, cu glasurile răgușite și aspre, horiau un cântec înăbușind aproape de tot îngânatul viorilor celor patru lăutari cocoșați pe vârful unui lădoiu, după ușă. Bucătăreasa, suflecată până în genunchi, cu obrații roșii și arși ca pojarul, c'o lingură uriașă de lemn în mână, se învârtea în răstimpuri pe lângă mesele încărcate de mâncări și băuturi alese, chiuind și tropăind în hohotul oaspeților. La vatră, o țișăncușă toropită și uscată bătea și ea când și când din picioare scotocind prin oalele înșirate pe muchea cuptorului.

Acum se ridică Toma din capul mesei și, întorcându-se către nașul cel mare, închină cu glas potolit:



— Să-ți dea Dumnezeu sănătate și viață, să mai poți sărbători multe zile de praznic! Și să fie Dumnezeu pe finii d-tale să trăiască și să 'nbătrânească și să se aibă dragi... mai dragi decum se au alții!

— Mulțumim, Tomo! Să trăești și tu și să-ți trăiască și nevasta! Să vă dea Dumnezeu noroc și bucurie! răspunse nașul cu glas înălțat, apoi după o scurtă tăcere, adăogă mai domol: Ți-a dat Dumnezeu o femeie ca un înger, numai să fiți sănătoși...

Toma îi aruncă o privire nedumerită, parcă i-ar fi fost teamă că-l ieia peste picior.

— Numai să vă fie Cel de sus pacea și liniștea casei! urmă nașul tot mai încet, și vorbele lui erau călduroase și blânde, ca un vânt moale de primăvară.

— Așa, așa — făcu Toma aducând repede gârliciul ploștii la gură și trăgând o dușcă sdravănă. Așa!... Femeea-i bună, numai dracu-i rău!

Și începu a râde gros, ștergându-și buzele și mustățile cu mâneca cămășii.

Se arăta voios, ca un copil neostoit, dar de câte ori se deschidea ușa, se cutremura și se înfiora, parcă l-ar fi mușcat un șarpe. Simția și știa hotărât, că trebuie să mai vină cineva...

Cât fusese drumul de lung, din Măgură și până aici, s'a tot frământat. Il vedea parcă pe Tănase venind într'un ropot pe urma lor, și se uita dese

ori îndărăt dacă nu-i ajunge din urmă? Nevăzând nimic, se mângâia, zicându-și că Tănase o fi luat-o înainte...

În creerii lui se plămădeau fel de fel de gânduri, se învălmășeau fel de fel de planuri. Un glas îi șoptea parcă neîncetat cuvinte urâte, îl întărâta, făcându-l să-și grăbească pașii...

Când au ajuns la casa cu cinstea, s'a mirat grozav, căci Tănase nu era acolo. S'a uitat cu deamănuntul împrejur, dar nu l-a zărit... În clipa dintâi a simțit parcă un fel de durere, dar apoi a tresărit ca deșteptat dintr'un somn adânc și o adiere caldă i-a netezit inima ca și când i s'ar fi luat o piatră de moară de pe suflet. A răsuflat odată din greu uitându-se în grabă, pe-a furișul, la Rafila. Femeea era ca marmora...

Totuș, după ce s'a mai desmeticit puțin din bucuria dintâi și a început iar a segândi, a simțit că Tănase tot o să vie, și-l aștepta cu tot dinadinsul cum așteaptă oamenii cei bătrâni și neputincioși moartea.

Și pe la sfârșitul mesei, când era veselia mai aprinsă, iacă, se deschise ușa și în prag se ivi Tănase. Era un flăcău înalt și drept ca lumânarea, cu o mustață neagră-cărbune, răsucită ca sfredelul, cu ochi mari și dulci, ca de copil nevinovat,



Dădu binețe și se așeză tocmai față 'n față cu Toma.

— Să dea Dumnezeu bine, Tomo!

Toma dârdăi apucat de friguri. I se părea că deodată toată casa începe a se învârti nebunește, sălbatec, numai ei doi, el și cu Tănase, rămân neclintii, privindu-se cu priviri ucigașe.

— Pozna l-a adus aici... pozna, de bună-seamă — murmură Toma.

Și de-acum încolo tot cheful i s'a dus ca și când i l-ar fi luat cineva cu mâna. Fața i se încruntă repede, apoi i se îngălbeni ca unui mort. În zăpăceala ce-l cuprinsese se ridică fără veste cu gândul să iasă afară dar, rușinat de slăbiciunea aceasta, se grămădi îndată iarăș pe laviță.

Ii veni în minte femeea. Iși plecă fruntea și așa, se uită la dânsa. Două pete de sânge se revărsaseră pe obrajii Rafiei și 'n ochii ei, așintiți asupra lui Tănase, lucea o văpae neobișnuită.

În mintea lui Toma acum începură a se învâltori și a se sbate toate planurile făcute până aci, ca un șivoiu de flăcări învrăjbite. Incet-încet simția cum se încheagă toate într'un mănunchi de foc, care-l îndeamnă și-i dă putere... Cu buzele învinețite bombăni iar ca prin vis:

— Pozna l-a adus aci... pozna, de bună-seamă... Tănase râdea, văzându-l atât de încurcat, iar râsul



acesta îl durea pe Toma, parcă i-ar fi străpuns carnea cu cuie ruginite.

— Noroc, Tomo! strigă apoi Tănase iar, în gura mare. Ați mai venit și voi?

Toma nu răspunse nimic. Auzise limpede glasul, dar cuvintele îi sunau neînțelese ca dangătele clopotelor trase 'n dungă... Deodată însă prinse o voce moale ca mătasa, o voce subțire și blândă ca o mângăiere de dragoste:

— Am venit, Tănase, și noi, la nuntă... Da și tu ai venit?

Era glasul Rafiei.

— Apoi ce să mai facem? Ia-așa ca cei holtei... Ne băgăm nasul în toate oalele — zise Tănase ș'apoi se întoarse spre Toma și începu a râde cu un râs prefăcut care-l șfichiuia ca și când l-ar fi lovit cu bice.

— Ai, Tomo? zise iar Tănase.

Toma căscă larg gura parc'ar fi voit să scoată o puzderie de sudălmă, dar limba-i era amorțită și lipită de cerul gurii și nu putu rosti nici o vorbă... Făcu un semn desperat cu capul.

Apoi îl străbătu un fior rece. Simția că se face de râs la oameni purtându-se astfel... Iși luă dar inima în dinți și hotărî să nu mai ia în seamă nimic astă-seară. A simțit el dinainte că Tănase va

veni, a știut el că trebuie să vie... acum i s'a împlinit așteptarea. Ce să se mai facă de răs ?

Incepu jocul...

Întâiu o pereche, apoi alte trei și iar altele, încât bubuiau podelele sub tropotele lor. Foșnetul poalelor înăsprite și chiuiturile se amestecau cu sunele de vioară, cu fumul albăstruiu de tutun, cu mirosul de mâncări și de oameni...

Toma ședea într'un ungher, dus pe gânduri. Fața lui era buhăită, ochii eșiți din orbite, părea că trage de moarte. Ședea așa, cu privirile ținută în gol, iar înaintea lui puhoiul de oameni se frământau cotindu-se cu nepăsare.

Rafila sta în picioare lângă el, un trandafir alb în umbra unui pom sălbatec, uitându-se la cei ce jucau, cu ochii scânteietori, rușinată că dintre nevestele de vârsta ei numai ea nu joacă...

De departe, dintr'un alt colț al casei, Tănase se uita la ea. De câteva ori pornise spre dânsa, dar după câțiva pași iar se oprise. Mai târziu însă începu să se apropie încet, strecurându-se prin mulțime până ce ajunsese în preajma ei. Apoi iar stătu pe loc și se dădu câțiva pași înapoi... În sfârșit nu se mai putu stăpâni. Iși încheiă pieptarul și se duse drept la Rafila.

— Rafilo, vii la joc? întrebă cu glas slab, tremurător.

Femeea se uită la Toma. Dar el nu zise nici câr parcă n'ar fi auzit nimic. Numai ochii îi licăriau ca două mărgele de sticlă. Pe Rafila o înspăimântară licăririle acestea și nu îndrăzni să răspundă.

Așa stătură un răstimp tus-trei, nemișcați ca niște oameni de ceară.

Pe urmă Tănase întrebă iar, acum mai răspicat:

— Rafilo, auzi?.. Vii la joc?

Rafila atinse pe bărbatu-său ușor pe umăr. Toma tresări ca ars, se uită buimăcit când la unul când la cellalt, apoi zise cu glas răgușit șters:

— Du-te.. du-te, ce mă mai întrebi!

Se uită cu băgare de seamă după ei și văzu cum o prinde Tănase de mijloc și cum o trage spre el. Văzu cum își odihnește nevasta lui brațele pe brațele lui Tănase, cum își încolăcește mâinile pe grumajii lui, cum se lipește de el. Vedea bine că fețele lor străluceau de o bucurie pătimașă. Și iată, acum povestesc... Tănase îi spune ceva, dar ea nu-l aude. Tănase își pleacă obrazii spre obrazii ei par'car vrea s'o sărute și ea zâmbește dulce și două ruji purpurii i se aprind în obraji...

Lui Toma i se părea că toată lumea e scaldată în sânge, că toate se tulbură și se schimbă într'o uriașă baltă mohorâtă. În clipa aceea însă o mână groasă noduroasă se apăsă pe umărul lui și un glas răgușit și tremurat îl izbi în urechi:



— Nu te uita la ei, Tomo!... Lasă-i în pace să se veselească și nu te mai uita la ei!

Toma se întoarse speriat, ca un hoț prins cu ocaua. Un om sălbatec la căutătură sta înaintea lui și zâmbia batjocoritor. Era Gavrilă Boroiu. Se lăsă alene pe laviță, lângă Toma, și începu să-l cumințească.

— Femeea e bună spânzurată, auzi tu, Tomo?... Așa-i cum îți spun eu, degeaba crezi c'asa ș'asa... Din femei se trag toate fărădelegile și toate păcatele lumii...

Se opri o leacă așteptând parcă vre-un îndemn din partea lui Toma. Acesta însă nu zise nimic.

— Măi Tomo! Tu ești prost! Zău ești prost! Că tu nu știi ce să faci... Dreptu-i?

Il înhăță pe Toma de umăr și-l scutură privindu-l drept în ochi:

— Dreptu-i?

Toma se clătină, întoarse fața și nu răspunse.

— Mă! începu iar Boroiu. Ce te uiți tu atâta la ei! Ce te tot uiți! Ce folos să te uiți?... Ascultă ce-ți spun eu, că io-s om păjit și umblat în lume... Eu am prins-o odată pe-a mea, pe cea dintâiu, am prins-o tot așa, ș'acolo pe loc am sugrumat-o... Ce te frământă tu atâta?... Am șezut un an în temniță și iată-mă!

Toma îl măsură înspăimântat, apoi se depărtă încet de lângă el.

— Mă, auzi? îi șopti Gavrilă apropiindu-se iar. Iea seama ce-ți spun eu!... Spânzurată-i bună femeea, da spânzurată cu picioarele 'n sus!

Toma dădu din cap tăgăduitor. El știa bine ce vrea el să facă, dar nu îndrăznea încă s'o facă. Degeaba îl oțelea Boroiu, el știa ce știa. Și cu cât îl povățuia mai stăruitor Gavrilă, cu atât vedea mai limpede ce trebuie să facă, cu atât se întărea mai mult în gândurile lui.

— Femeea-i iad, măi Tomo, femeia-i drac împelițat — îi spunea Boroiu, iar Toma răspunse într'un târziu:

— Bărbatu-i de vină, Gavrilă!

Și acuma deodată parcă se simți mai bine. D'aici încolo se uita liniștit la cei doi și nu se mai amăra dacă-i vedea șoptindu-și. Iși zicea mereu, c'un zâmbet searbăd pe buze:

— Bărbatu-i de vină!...

Și mai târziu, când conteni jocul pentru o clipă, el însuș a început vorba cu Tănase. S'au întrebă de sănătate și au povestit ca doi prieteni buni, au povestit întocmai cum povesteau odinioară când erau amândoi holtei, când încă nu era între ei nimic.

— Voi când vă duceți acasă? întrebă printre altele Tănase.

— Om porni și noi colo spre amiazi, dacă s'o mai potoli gerul — răspunse Toma adăogând repede: Da tu?

— Păi știu eu? M'aș duce ș'aș și rămânea... Nu știu cum ar fi mai bine...

— Hai să mergem împreună! zise Toma repede.

Tănase stătu o clipă pe gânduri. Iși acoperi ochii cu dosul palmei uitându-se printre degete la Rafila. Nevasta stătea deoparte cu fața îmbujorată, ademenitoare ca o zână din povești.

— Bine! strigă în sfârșit Tănase vesel.

Ș'apoi jocul începu iarăș, mai sgomotos și mai pătimaș, ca un vârtej de dragoste.

## 3

Intr'amiezi frigul se desmorți. Cetele de nori plumburii se răslețiră, desvăbind pe-alocuri în văzduh pete luminoase albastre. Printr'o crăpătură destrămată soarele de iarnă își vârî obrajii aprinși, așternând o spoială strălucitoare desupra pământului îmbrăcat în haină albă...

Rafila și cei doi bărbați, cotoșmăniți bine în haine



călduroase, înaintau pe drumul ghețos ce șerpuia printre strâmtorile Poienii. Zăpada scârțâia sub tălpile lor ca și cobitul unei păsări a morții.

Mai aveau o postată bună până 'n Măgura.

Toma mergea înainte, sprijinindu-se în bățul de cireș, cu pași mari, grei, cu capu 'n pământ, parcă toată grija lui ar fi fost să nu alunece. Mai în urmă veneau ceilalți doi, tândăbind și povestind cu glas domol. Din când în când își grăbeau mersul ca s'ajungă din urmă pe Toma, dar apoi iar rămâneau înapoi.

Și după o vreme cerul începu iar să se posomo-rească...

Norii cenușii se tolăneau prin văzduhul înăbușit gata-gata să se rostogolească pe pământ, măturând în treacăt crestele dealurilor din preajma drumului. Fulgii se legănau în aer, căzând fără sgomot și așternându-se peste straturile de zăpadă sfărâcioasă.

Vuete de vânt alergau, în răstimpuri, prin pădurile moarte, scuturând sălbatec crengile copacilor despuiați...

Toma înainta din ce în ce mai repede, lăsând pe cei doi departe în urmă, încât acuma nu mai auzea nimic din vorbele lor... Sângele îi fierbea în vine. Ii era cald așa că trebui să-și descheie sumanul la gât... Și, când și când, pumnii i se încleștau strașnic parc'ar fi strâns pe cineva de beregată.

Un șir lung de plopî bătrâni străjuia drumul. Capetele lor se închinău vâjâind când încoace când încolo... Deodată, o creangă neagră, uscată, ca o mână uriașă de om, se rupse țipând ascuțit și căzu tocmai în fața lui.

Toma stătu locului și se uită repede înapoi.

Tănase venea încetinel cu Rafila, mână în mână, ca doi logodnici. Omătul le pălmuia obrazii, dar ei totuș parcă zâmbeau.

Inima lui Toma începu a svâcni să pleznească. O auzea limpede cum se izbește de coaste, ca peștele 'n undiță. Simțea cum îi clocotește sângele ca într'o căldare. Și un glas îl îndemna mereu din lăuntru.

— Acum!... Acum! își zise Toma încet.

A sărit repede la Tănase și l-a prins de gât.

— *Amù* să ne răfuim, Tănase!

Rafila se aruncă orbește între ei, dar o mână de fier o svântură deacolo, încât căzu mototol la poalele unui plop găunos. D'aici trebui ea să vadă cum învinețește Tănase în mâinile lui Toma, cum îi cade căciula din cap, cum i se îngroașe vinele pe tâmpile și pe frunte. Ea închise ochii plină de groază.

Un geamăt dureros, slab, prelungit bâjbâi prin aer, apoi niște gâfâituri grele, pe urmă și acestea se împrăștiară pe aripile vântului șuerător...

---





## ȚĂRANUL ȘI COASA

### IMITAȚIE

Întâmplarea făcu să fiu odată de față când intră un țăran într'un magazin de fierărie.

— Bună ziua! zise dânsul.

— Ce dorești?

— Aș vrea să cumpăr o coasă...

Negustorul se repezi și trânti pe teighea un mănunchiu de coase.

Țăranul se uită la ele chiorâș, cu niște priviri dușmănoase, apoi, întorcându-se cu dispreț și strămbând din nas, murmură :

— Aș cumpăra d-alea cu pajura tunului.

Negustorul dădu la o parte coasele cu cap de taur și aduse vre-o câteva din cele cu pajura tunului.

— Da parcă mai sânt acolo — mormăi țăranul peste umăr.

Prăvăliașul, om răbdător, aduse îndată toate coasele însemnate cu pajura tunului. Țăranul își alunecă ochii peste marfă, dar nici n'o atinse. Clătină din cap gânditor.

— Ei, ce mai poștești?

— De, mă gândesc că tot mai bine o fi să aleg una din cele cu cap de taur...

Negustorul n'avu încotro; încercă teigheaua din nou cu coasele cele dintâi. Acuma însă văzu și țăranul că-și face de cap și deci luă din grămadă o coasă la nimereală.

Inchise întâi ochiul drept și cercetă coasa cu deamănuntul, apoi închise pe cel stâng, ținând-o înaintea, cu vârful în jos. Pe urmă o ridică în sus și o mai privi așa o bucată bună de vreme.

— Cât ai cere pe ea? jâfni însfârșit către negustor așa ca cu gura altuia.

— Patru lei.

— Pe coasa asta? întrebă țăranul batjocoritor. Nu se poate!

O îndepărtă puțin și trase cu mâna o linie în aer, să vadă cum ar veni dac'ar avea coderiște, apoi o ciocăni cu degetul arătător și în cele din urmă o îndoi pe genunche.

— Hm... ei... va să zică nu glumești?

Negustorul se jură pe tot ce are mai scump că nu i-o poate da mai eftin de oarece și pe el îl costă patru lei în cap.

— Dar bine, domnule, nu vezi d-ta că nu-i călită cum se cade?

— Te înșeli, e fabricată din cel mai fin oțel englezesc.

— Ia nu te mai face caraghios! Trebuie să fii orb să nu vezi că e făcută dintr'una veche...

— E o marfă minunată, care o să ție până la moartea d-tale.

— Dacă cumva nu s'o rupe în otavă — zise țăranul râzând.

— Coasă ca asta n'ai avut d-ta de când ești pe lume. Mă rog, n'ai de cât s'o cercetezi mai bine și să vezi...

— Aș, ce să mai cercetez? Coasa-i coasă, una ca și alta. O iau pe care îmi cade în mână... Ei, spune-mi verde, cât ceri pe ea, că n'am vreme de pierdut. Am o mulțime de treburi prin târg...

— Ți-am spus odată: patru lei!

— Dar bine, domnule, pe ce ceri d-ta patru lei, pe ce?...

Și zicând aceasta începu să cerceteze coasa din nou, iar ca să o vază și mai bine, eși în stradă. În prag însă se întoarse și strigă:

— Ia seama că mi-am lăsat înlăuntru pălăria!



Afară razele soarelui tremurau și alunecau vesele pe oglinda albăstrie a fierului. Țăranul duse coasa încetinel la gură, suflă și așteptă cu adâncă evlavie până ce aburii o întunecară o clipă și apoi se limpeziră iarăș numai de cât. Pe urmă o atinse de câteva ori cu vârful de trotuar, făcând-o să clincăe.

— Cam ciudat sună — mormăi dânsul întorcându-se alene în prăvălie. O dai cu trei lei și cinci zeci sau n'o dai?

— Ei bine, fie! De oarece țin la d-ta, hai să rămân eu de pagubă: iea coasa cu trei lei și șaptezeci și cinci de bani!

— Doamne ferește... Ce-ar zice feciorii mei când ar afla c'am dat atâta?... Ei, o dai ori n'o dai?

— Mai eftin nu pot s'o dau.

— Atunci să rămânem sănătoși!

Eși; dar din mijlocul străzii se întoarse repede înapoi, și mai strigă odată:

— O dai ori n'o dai?

— Nu, n'o dau.

Țăranul își mototoli zăpăcit pălăria unsuroasă între degete.

— De când sânt n'am avut treabă cu un om mai fără suflet ca d-ta... de când țin eu minte... Știi ce, domnule, pun coasa de-o-parte, am să mă mai gândesc nițel afară...

După vre-un ceas de vreme veni însoțit de o rubedenie.

— Am venit — zise dânsul ștergându-și sudoarea de pe frunte. Dumnealui e cumnatul meu. Ne-am sfătuit să cumpere și el o coasă, că doară când cumperi două, se cuvine să le iei mai eftin...

— Mai eftin nu le pot da, ți-am spus de o mie de ori.

— Gândește-te bine, domnule, să nu-ți pară rău!

— Nu, nu. Nici să nu ne mai răcim gura.

— Va să zică, nu vrei să lași nimic. Nici măcar un ban? Izbucni țăranul furios.

— Nici o para — răspunse hotărât negustorul.

— Ei, acu ce să mai zic? adăogă țăranul mai împlânzit.

— Zi ce-ți place. Eu nu mai stau de vorbă cu d-ta.

— Aide, aide, nu te mai supăra și d-ta așa, ca o cucoană bătrână. Dacă ți-e scumpă vorba, hai dă mâna!

Și țăranul, mulțumit, dădu mâna cu negustorul.

— Așa. Iacă ne-am învoit. Câine să fie cine nu se va ține de tocmeală!

Cu o încetineală sărbătorească începu să-și deschie pieptarul. În vremea aceasta însă nu-și luă de loc ochii din colțul unde răzimase coasa cumpărată. De odată i se năzări că coasa e mai strâmbă și mai mică de cât aceea pe care o alesese. Iscodi



cu priviri mânioase personalul prăvăliei, apoi ridică coasa și-i cântări greutatea.

— Asta-i altă coasă! strigă dânsul întărâtat. Poți să spui ce vrei, asta nu-i coasa mea!...

Și repede își încheiă nasturii lucitori de cositor ai pieptarului.

— Cum să nu fie asta coasa d-tale? Vino-ți în fire, nene, altmintrelea o să-mi ies și eu din jâțâni!

— Nnda, hm... hm... Cine dracu m'a pus să ies din prăvălie. Sânt și eu de vină, ce e drept!... Ei, acu ce mă fac?...

— Iți spun că asta-i coasa pe care ai ales-o!

— Asta?... Parcă eu n'am ochi să văz?

O ciocăni cu degetul, o îndoii pe genunchi, o scoase în stradă, o zângăni de trotuar și se întoarse cu ea, pleoștit, în magazin:

— Asta nu-i coasa mea... Pe asta nu dau mai mult de trei lei și cincizeci!

— Nu umbla cu matrapazlăcuri, nene!.. Dacă nu-ți place asta, poftim, alege-ți alta. Găsești aici câte dorești.

— Da ce, crezi d-ta, că eu sânt nerod să mă apuc din nou să-mi bat capul alegând? O iau pe asta, dar mai ieftin, fiindcă e mai slabă ca cea dintâi.

— Spui prostii, neică, încetează!

— Cum? Adică vrei să rămân eu de pagubă?



Nu te-ar durea pe d-ta sufletul să-mi iei mie două prețuri ?

— Hai, scoate banii de grabă și nu mai vorbi degeaba !

— Bine — strigă țăranul amărât — să ai d-ta dreptate ! Dar cel puțin să împărțim cei douăzeci și cinci de bani să nu rămân eu cu toată paguba !

— Rămâne așa cum am spus.

— Ei, dacă e așa, ia-ți banii !

Incepu iar să-și descheie pieptarul, din al cărui buzunar scoase, cu multă băgare de seamă, o piesă de doi lei și o întinse negustorului.

— Ceilalți îi strâng acușica !

Dintr'alt buzunar al pieptarului mai scormoni patruzeci de bani, iar dintr'un al treilea alți zece bani.

— Uite cincizeci bani...

Apoi vârî mâna în buzunarul cioarecilor unde găsi șaptezeci și cinci de bani.

— Cincizeci de bani cu șaptezeci și cinci fac un leu și douăzeci și cinci. Acu cât mai lipește ?

— Încă cincizeci de bani.

— Cincizeci?... Hm... Nu cred să mai am atâta.

În vremea aceasta, cu mutra cea mai nevinovată din lume, pâdea ochii negustorului, parcă ar fi vrut să-i citească gândurile.

— Adică... Ia stai nițel... Unde dracu i-am pus ? Aha, în nodul basmalei !

Intr'adevăr, din colțul boțit al unei basmale roșii mai scoase douăzeci de bani.

— Aștia au fost cei din urmă — zise dânsul prietenos. De unde nu-i, nici Vodă nu poate lua!

— Incă treizeci de bani! stăruie negustorul fără milă.

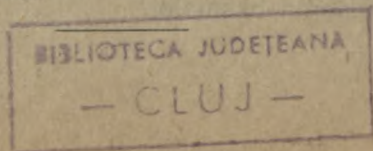
— Acuma lasă, nu mai zice nimic; coasa și așa nu face două parale! Și nici nu mai am bani la mine, că ce bruma mai am, i-am uitat în căruță în suman. Cred că nici d-ta nu vrei să alerg atâta amar de loc pentru câțiva gologani. O să ne răfuim noi altă dată ca oamenii cinstiți!

— Mi-e să-mi plătești pe deplin! Du-te de adă paralele, că coasa n'are să fugă până te întorci d-ta! Atunci țăranul deodată făcu pe jicnitul.

— Ce? Adică n'am eu la d-ta cinste de câțiva gologani? Știi d-ta, domnule, că tata și cu bunicu-meu au fost primari? Mie nu-mi trebuie mila ni-mănuși, să știi d-ta! Cumnate, aruncă-i treizeci de bani și hai să plecăm!

Iși luă poșomorât coasa și se îndreptă spre ușă. În prag însă se mai întoarse odată cu fața schimonosită, plină de dispreț, și făcând să lucească coasa în lumina soarelui, strigă triumfător:

— Ascultă, domnule! Să știi dela mine că asta-i cea mai bună din toate coasele d-tale; celelalte nu fac două parale!



## CUPRINSUL

Cuibul visurilor . . . . .	7
Omul mic și oamenii mari . . . . .	23
Cumpăna dreptății . . . . .	35
La urma urmelor.. . . . .	63
Cântecul lebedei . . . . .	73
Ghinionul . . . . .	87
Dumnezeu . . . . .	97
Fiara . . . . .	101
A murit o femeie... . . . .	113
Răfuiala . . . . .	123
Țăranul și coasa . . . . .	145

---



CUPRINSUL

7	.....
23	.....
28	.....
43	.....
73	.....
83	.....
97	.....
101	.....
113	.....
123	.....
125	.....

CARTEA ACEASTA S'A TIPĂRIT ÎN  
TIPOGRAFIA ION C. VĂCĂRESCU,  
STRADA UMBREI, 4, BUCUREȘTI,  
ÎN LUNA IUNIE, ANUL 1927.

L I V I U R E B R E A N U

---

I O N  
R O M A N

DOUĂ VOLUME DE CĂTE  
300 PAGINI

MARELE PREMIU  
NĂSTUREL AL ACADEMIEI ROMÂNE.

EDIȚIA A CINCEA  
(A 25-A — 29-A MIE)

---

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ“





L I V I U R E B R E A N U

---

---

PĂDUREA  
SPÂNZURAȚILOR

R O M A N

UN VOLUM DE 320 PAGINI

EDIȚIA A PATRA  
(A 19-A — 23-A MIE)

---

---

EDITURA «CARTEA ROMÂNEASCĂ»



L I V I U R E B R E A N U

---

# GOLANII

NUVELE ȘI SCHIȚE

EDIȚIA A TREIA  
(A 10-A — 15-A MIE)

---

EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ”



